

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Töötute representatsioon Postimehes
madala ja kõrge tööpuuduse ajal
Bakalaureusetöö

Ann-Marii Nergi
Juhendaja: Külliki Korts (MA)

Tartu
2011

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Teoreetilised lähtekohad.....	5
2.1 Representatsiooni mõiste.....	5
2.2 Representatsioon meedias.....	6
2.3 Diskursuse mõiste.....	8
2.4 Töötute representatsiooni uuringud meedias.....	10
3. Empiirilised lähtekohad.....	11
3.1 Tööpuuduse mõiste.....	11
3.2 Riskigrupid.....	13
3.3 Töötute statistika ja muutused tööturul 2005-2009.....	15
4. Metodoloogia.....	19
4.1 Uurimisküsimused.....	19
4.2 Valim	19
4.3 Meetod.....	20
5. Tulemused.....	24
5.1 Madala tööpuuduse periood ehk 2005-2006. aasta.....	24
5.1.1 Modaalsus ja kõnelejad.....	24
5.1.2 Nimetamine, samastamine.....	26
5.1.3 Ideoloogia.....	28
5.1.4 Kõnekujundid	29
5.2 Kõrge tööpuuduse periood ehk 2009. aasta.....	30
5.2.1 Modaalsus ja kõnelejad.....	30
5.2.2 Nimetamine, samastamine.....	32
5.2.3 Ideoloogia.....	34
5.2.4 Kõnekujundid	35
6. Järeldused.....	36
6.1 Diskussioon.....	40
Kokkuvõte.....	43
Summary.....	45
Kirjandus.....	47
Lisad (kodeeritud artiklid + tabel).....	50

1. Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö teemaks on „Töötute representatsioon Postimehes madala ja kõrge tööpuuduse ajal“. Madala tööpuuduse ajana käsitletakse töös 2005-2006. aastat ja kõrge tööpuuduse ajana 2009. aastat. Tööpuuduse pärssiv mõju majandusele on lihtsasti mõistetav – väheneb ühiskondlik lisandväärtus. Kuid töökoha kaotus mõjutab inimesi ka isiklikult – halvendab elukvaliteeti ja heaolu, ohustab psühholoogilist ja sotsiaalset toimetulekut ning tervist (Aaviksoo et al. 2010: 15). Seega on töötus väga mitmetahuline nähtus – individile on see kas sunduslik olukord ja ühiskondlik probleem või isiklik, vabatahtlik valik. Töötute representatsiooni uurimine on oluline, kuna mitmed meediateoreetikud on seisukohal, et see, kuidas teatud gruppi, antud juhul töötuid, meedias kujutatakse, mõjutab arvamust selle grupi liikmetest. Seega on vaja kindlasti vaadelda ja analüüsida selle kajastamist meedias.

Aastate valik antud töös kujunes sellest, et majandus, tööturg ja üldine rahva heaolu Eestis 2005. ja 2006. aastal erines kardinaalselt 2009. aasta seisust. 2005. ja 2006. aasta olid majandusbuumi kõrghetked, mil räägiti rohkem tööjõupuudusest. Keskmine palk oli 2006. aasta lõpuks tõusnud juba üle kümne tuhande krooni (aasta keskmine 9407 krooni) (Statistikaamet 2008). Väga kiire palkade tõus näitas seda, et tööjõuturg muutus ja ettevõtja jaoks inimkapital kallines, sest nõudlus suurenes pidevalt, kuid oskustega töötajaid ei olnud äkki enam saada. Ettevõtjad pidid mõtlema, kuidas muuta nende poolt pakutav eriti atraktiivseks just vajalikele talentidele, keda teisalt üle meelitada. Aasta keskmine töötute osakaal tööjõulisest elanikkonnast moodustas vaid 2,4 % (Töötukassa 2011).

2009. aastal, majanduskriisi kõrgperioodil, hakkas töötute hulk kasvama kiires tempos. Aasta lõpuks oli ametlikult registreeritud töötuid Töötukassa andmetel 87 tuhat, kuid Statistikaameti tööjõu-uuringu hinnangul oli saja tuhande töötü piir ületatud juba kõnealuse aasta oktoobriks (Koorits 02.10.2009). Seega oli töötute arv 2009. aastal kümnendi ja terve Eesti iseseisvusaja kõrgeim ning töötuks jäänute spekter oli laiem kui seni. Töötusest sai Eesti ühiskonna üks aktuaalsemaid ja emotsionaalsemaid probleeme, mis sai meedias palju tähelepanu. Väga kõrge töötuse püsimist ennustatakse Eestis jätkuvat kuni 2013. aastani (Aaviksoo et al. 2010: 17)

Bakalaureusetöös uuritaksegi milline oli töötute representeerimine 2005. ja 2006. aastal kui majanduse kõrgperioodil ning kas ja kuidas on muutunud töötute representeerimine 2009. aastal, kui töötute hulk hakkas järsult suurenema. Uurimismaterjal saadi Eesti suurima päevalehe Postimees interneti-väljaandest ajavahemikul 01.01.2005-31.12.2006 ning 01.01.2009 -31.12.2009. Valim moodustus Postimees *online*'i otsingusse sisestatud sõnast „töötu“, millele järgnes artiklite valik, mis antud teema kontekstis analüüsiks sobisid. Valiku kriteeriumiks oli eelkõige teemakohasus ja et tegemist oleks Eesti-siseste lugudega. Eesmärgiks on välja selgitada, milline on töötute kuvand ja kuidas neisse, kui gruppi, suhtutakse.

Töö esimeses osas, teoreetiliste lähtekohtade peatükis, selgitatakse kasutatavaid mõisteid erinevatest tuntud meediateoreetikutest lähtuvalt ning tuuakse välja eelnevad töötute representatsiooni uuringud meedias. Töö teises osas tuuakse välja empiirilised lähtekohad, nagu näiteks statistilised andmed tööpuudusest kõnealustest aastatest ning lühidalt Eesti Inimarengu Aruande 2009. aasta peamised seisukohad seoses töötuse, selle kasvu ja selle tagajärgedega. Samuti selgitatakse töötuse mõistet, nende eri liike ja riskigruppe, kelle puhul tööotsimine ja –leidmine on raskendatud.

Neljandas osas esitatakse uurimisküsimused, millele vastust otsitakse, seejärel seletatakse lahti kasutatud metoodika ja mille järgi valiti töös analüüsitav materjal. Viiendas, analüüsi osas esitatakse tulemused, millele järgneb diskussiooni ja järelduste peatükk. Seitsmes peatükk on kokkuvõtte, seejärel kasutatud kirjandus ja lisad.

Töö on jätkuks 2011. aasta sügissemestril kaitstud seminaritööle „Töötute representatsioon Postimehes 2009. aastal“. Seal asetati rõhk rohkem meetodi ja analüüsi skeemi väljatöötamisele, sest tegemist oli eeltööga praegusele võrdlevale uurimusele.

Tänan ka oma juhendajat Küllicki Kortsit, kes oli töö kirjutamisel suureks abiks.

2. Teoreetilised lähtekohad

2.1 Representatsiooni mõiste

Käesolevas bakalaureusetöös uuritakse, kuidas ajakirjandus töötuid kujutab ehk representeerib. Kõige lihtsamalt öeldes ongi representatsioon see, kuidas mõnda objekti või nähtust kujutatakse (Hall 1997: 15). Seega on tekstil, siinses kontekstis artiklil, kui representatsioonil kaks tõlgendusviisi: tekst võib olla kui teatud inimeste omaduste väljendajaks või kui teatud kommunikatiivsete situatsioonide omaduste väljendajaks (Kalmus 2009). Töötute kui sotsiaalse grupi puhul on siin töös oluline just esimene aspekt – tekst on inimeste omaduste väljendajaks.

Üks representatsiooni silmapaistvamaid teoreetikuid Stuart Hall rõhutab representatsioonist rääkides keele tähtsust: “Representatsioon on tähenduse loomine keele kaudu.” (ibid: 28).

Hall toob välja kolm võimalikku teooriat selle kohta, kuidas saab kasutada keelt maailma kujutamiseks: peegeldav (*reflective*), tahtlik (*intentional*) ja konstruktivistlik (*constructionist*) lähenemine (ibid: 24,25).

Peegeldava lähenemissuuna järgi on objekti, inimese, idee või reaalse sündmuse tähendus neis endis olemas ning keel toimib kui peegel, mis peegeldab nende tõelise tähenduse reaalsesse maailma tagasi. Samas aga unustab peegeldav lähenemine ära selle, et inimeste kujutlustes on tähendused ka sellistel nähtustel ja mõistritel, mida materiaalses maailmas otseselt ei eksisteeri (näiteks inimeste arusaam inglitest või merineitsitest).

Tahtlik lähenemine seevastu leiab, et rääkija, sõnumi autor väljendab enda unikaalset arusaamist maailmast keele kaudu. Seega sõnad tähendavad seda, mida autor tahab, et nad tähendaksid. Samas unustab tahtlik lähenemine ära selle, et üksteisest aru saamiseks peavad inimesed kasutama samu koode ja mõisteid. See tähendab, et keel ei saa olla kunagi privaatsüsteem, sest meie mõeldud tähendused, kuitahes personaalsed meie endi jaoks, peavad

olema ühendatud reeglite, koodide ja tavadega keeles, mida on võimalik vastastikku jagada ja mõista. Keel on läbi ja lõhki sotsiaalne süsteem.

Konstruktivistlik lähenemine leiab, et inimesed ise konstrueerivad tähenduse, kasutades representatsiooni süsteeme – mõisteid ja märke. Selle teooria kohaselt me ei tohi segi ajada materiaalsel ja mitte-materiaalsel maailma, kus esimeses asjad ja inimesed eksisteerivad, kuid teise, mitte-materialistliku keelesüsteemi kaudu saame edasi anda tähendusi (Hall 1997: 25). Halli (ibid: 25) arvates on see kõige tõepärasem lähenemine, sest keel saab kasutada märke, et kujutada objekte, sündmusi ja inimesi nõ reaalset maailmast, kuid ka kujuteldavaid asju ja ideid mitte-materiaalsest maailmast.

Viimast lähenemisviisi saab kasutada paljudes erinevates situatsioonides, kus on tõendeid meedia mõju kohta, näiteks ka sotsiaalsete hoiakutega või ideoloogiaga (McQuail 2000: 378). Ka käesolevas bakalaureusetöös kasutatakse töötute representatsiooni uurides konstruktivistlikku lähenemist, sest töötuid vaadeldakse ennekõike kui sotsiaalset gruppi.

2.2 Representatsioon meedias

Eelnevalt toodi välja Stuart Halli käsitus mõistetest ja märkidest kui tähenduse loojatest ja representatsiooni konstrueerijatest. Representatsiooni uurija Alina Bernstein leiab veel, et need terminid viitavad sellele, et nad kujutavad mingit osa reaalsusest. Selliseid representatsioone moodustatakse igas meediumis ja need on sotsiaalse elu osa. Nende teooriate taga peab aga nägema seda, et massimeedia hoiab, suunab ja loob ise tähtsat informatsiooni. Näiteks Gerbneri kultiveerimise teooria räägib sellest, et mida rohkem vaatab inimene televiisorit, seda enam kujuneb inimese reaalsustaju televisioonist representeeritava pealt kui enda kogemustest lähtuvalt (Bernstein 2002: 260).

Seega, see kuidas ühiskonnaliikmed iseennast näevad, kuidas neid kujutatakse ja teiste poolt koheldakse, on suurel määral mõjutatud nende meedia representatsioonist (ibid: 260). Sellest väitest lähtudes võib oletada sama mõju ka töötute puhul ehk siis see, kuidas töötut meedias kujutatakse, kandub üle ka reaalsesse ellu ja mõjutab lehelugejate arvamust ja suhtumist töötutesse igapäevaelus. Veelgi enam, ka töötud ise võivad end hakata samastama meedias

kajastatuga, näiteks kui kajastus on negatiivne, võib ka töötuks jäänu end tundma hakata alaväärsena või ebakindlana. Kuid kui palju rõhutatakse, et riigil on kohustus töötut aidata, julgeb ka viimane ise enda õiguste eest seista ja tegutseda.

Meedia representatsioonidest võib rääkida mitmest vaatenurgast. Näiteks saab representatsioonist rääkida laiades teemades nagu klass, sugu, etnilisus. Samas on uuritud representatsiooni ka kitsamas teemavaldkonnas nagu poliitika, keskkond, elukutsed. Representatsioonile on alati iseloomulik selektiivsus – väga suurest infokogumist leiavad tegelikku kajastust vähesed uudised ja seega jääb suur osa avalikkusele esitamata (ibid: 260). Käesolevas bakalaureusetöös lähtutakse töötute kuvandi analüüsimisel pigem kitsamast teemavaldkonnast.

Meedia representatsiooni saab seostada ka ideoloogiatega- kuidas representatsioonid on tehtud sõnumi vastuvõtjale loomulikuks (ibid: 260). Tavatähenduses seostatakse ideoloogiaid millegi negatiivse või mingite uskumuste süsteemidega. Ideoloogiaid aga oma teoses detailselt käsitlenud Teun A. van Dijk justkui korrastab selle mõiste kasutamist ja määratleb ideoloogiat neutraalselt kui „grupi liikmete ühiste sotsiaalsete representatsioonide alust“ (van Dijk 2005: 442). Meedia puhul on tema sõnul tegemist ideoloogiatega avaliku väljendamise ja vaidlustamise kõige keerukama institutsiooniga, ilma milleta oleks jagatud teadmine ühiskonnas ja maailmas toimuvast võimatu.

Ideoloogiad on alati ka grupipõhised. Grupp on sotsiaalselt jagatud uskumuste organiseeritud rühm ehk inimeste kogum, mis jagab kollektiivselt sotsiaalseid representatsioone. Töötuid saab van Dijki (2005: 170) järgi käsitleda kui gruppi, mis on moodustunud peamiselt materiaalsete ressursside baasil, kuid sotsiaalmajanduslikud tingimused on grupi jaoks olulised ainult siis, kui grupi liikmed end tegelikult selle grupi liikmetena tunnevad ja end nendena ka representeerivad; või vastupidi, kui teiste gruppide liikmed neid sellena representeerivad ja kohtlevad. Siit tuleb välja ka teine võimalus- kui Bernstein tõi välja meedia mõju teatud grupi kujutamisele, siis van Dijk leiab, et kõnealune grupp kujundab ka ise oma kuvandit, samas võib see oluliselt erineda teiste gruppide liikmete loodavast representatsioonist. Seega võib eeldada, et töötud on pigem väljaspoolt loodud kuvandiga grupp.

Van Dijk arvestab ka võimalusega, et kõikidel loodud gruppidel ei ole oma ideoloogiat. Seega formuleerib ta edasised tingimused, millest sõltub, kas grupp loob oma ideoloogia või ei (van Dijk 2005: 171). Ideoloogia tekkimise peamine tingimus on sotsiokognitiivsus, näiteks kui grupi liikmed peavad koordineerima oma tegevust või neile omased representatsioonid vajavad edasist süstematiseerimist. Tingimused võivad samuti olla poliitilised või sotsiokultuurilised.

Töötuid kui ühiskonna marginaalset (hoolimata nende arvukusest 2009.aastal Eesti ühiskonnas, on nad siiski vähemuses) gruppi saab vaadata ka kui „allutatud“ gruppi, kelle suhtes eliit on domineerival positsioonil (van Dijk 2005). Sellega seoses esitab van Dijk ka küsimuse, et kas „allutatud grupp“ üldse omab või jagab kollektiivset ideoloogiat? Vastuseks pakub ta, et nii nagu eliidid, jagavad ka mitte-eliidid ühe ja sama ideoloogia fragmente, kuid viimastel on ühine jõuetu positsioon ja seega ka üks ühine probleem, nimelt võimu puudumine (ibid: 215).

Teoreetiliselt pole ka ühtki põhjust, miks „allutatud“ peaksid omaks võtma domineeriva ideoloogia, kui see ei ühti nende huvidega. Seega võtab avalikkus omaks meedia kaudu edastatud ideoloogia fragmente erinevatest diskursustest, mis vastavad avalikkuse huvidele ja neile meeldivad, ning lükkavad tagasi need, mis neile ei „istu“ (ibid: 216).

2.3 Diskursuse mõiste

Kuna eelpool käsitletud ideoloogiaid saab mõista just erinevate diskursuste kaudu, siis on oluline uurida ka viimast. Diskursus on keel sotsiaalse tegevusena, mille määravad sotsiaalsed struktuurid. See on ühelt poolt temaatiliselt ja ideoloogiliselt struktureeritud, (eneseleosundav) kommunikatsioonivoog, mis levib määratletavas kommunikaatorite-retsipientide kogumis teatava ajaperioodi vältel Teisalt saab diskursust vaadelda ka kui keelt sotsiaalse tegevusena, mille määravad sotsiaalsed struktuurid (Kalmus 2009).

Van Dijk'i (2007: 228) järgi on diskursusel kolm dimensiooni. See on kas keelekasutus ehk keelekasutuse viis; arusaamade, uskumuste, teadmiste kommunikeerimine või interaktsioon sotsiaalsetes situatsioonides, sotsiaalne tegevus.

Nendest dimensioonidest lähtuvalt räägib van Dijk ka diskursuse ideoloogilistest struktuuridest (2005: 309). Ta väidab, et enamasti on ideoloogia väljendamisel, lisaks kõneleja/kirjutaja personaalsete uskumuste väljendamisele, ka veenmisfunktsioon. See tähendab, et kõneleja/kirjutaja tahab muuta vastuvõtja meelt nii, et see oleks kooskõlas tema uskumuste, kavatsuste ja eesmärkidega. See ei nõua aga esimeselt mingeid eristruktuure, sest ideoloogia väljendamiseks võib kasutada praktiliselt mis tahes struktuuri või strateegiat mis tahes tekstis ja kontekstis.

Ideoloogiliselt olulistest konteksti struktuuridest toob van Dijk välja kaks: kommunikatiivse sündmuse kui terviku tüüp ning osalise ja osalise rolli tüüp. Esimene tüüp mõjutab diskursuse struktuuride tootmist ja mõistmist ning seega ka teksti ja kõne ideoloogilisi funktsioone (van Dijk 2005: 311). Mõnes žanris, näiteks arvamusoos või parlamendiväitluses, on arvamuste veenmiseesmärgiline esitamine tüüpilisem kui teises (nt argivestluses), sest veenmisfunktsiooniga žanrid on üldiselt sotsiaalsetel teemadel ja väljendavad ideoloogilisi tähendusi (ibid: 311).

Osalise tüübi struktuur on see, et inimesed eeldavad, et nad kuulevad teatud grupi liikmetelt ideoloogiliselt olulisi sotsiaalsed arvamusi enam kui teistelt. Seega on tõenäoline kui poliitikut, ajakirjanikku vms, kes kõneleb sotsiaalsetel teemadel, kuulatakse väljendamas rohkem ideoloogilisi seisukohti. Sama kehtib ka sotsiaalsete gruppide esindajate kohta, kes kõnelevad oma grupile olulistel teemadel. Ka nemad väljendavad ideoloogiat rohkem kui gruppi mitte-kuuluvad inimesed (ibid: 311).

Seega võib üks ja sama diskursuse struktuur funktsioneerida ühes kontekstis ideoloogilisena ja teises mitte, olenevalt osaliste kavatsustest, eesmärkidest jms. Peab arvestama, et avaliku diskursuse ideoloogilised tagajärjed on tõsisemad kui muudel diskursustel, kasvõi ainult auditooriumi suurust arvestades. Pealegi on avalikku diskursusesse kaasatud enamasti institutsioonide esindajad, kellel on rohkem autoriteeti ja usaldusväarsust vastuvõtja silmis. Samas on neil esindajatel tihti ka aktiivne juurdepääs meediale, mis tagab ka suurema võimaluse, et vastuvõtjad konstrueerivad oma mudelid eelistatud kujul (van Dijk 2005).

2.4 Töötute representatsiooni uuringud meedias

Käesoleva bakalaureusetöö autori andmetel ei ole seesugust töötute meediarepresentatsiooni uuringut varem Eestis läbi viidud, mis võrdleks omavahel kaht väga erinevat, kuid samas lähestikku aastate majanduslikku olukorda – majandusbuumi ja majanduskriisi – töötute vaatepunktist ja nende representatsioonist meedias. Veelgi enam, käesolev töö keskendub töötute kui erinevate diskursuste kajastamisele ja seob seda ideoloogiliste lähenemistega.

Küll aga on töötute ja töötuse representatsiooni kajastatud mõnes Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudis valminud bakalaureusetöös. Näiteks Heli Talinurm on oma töös „Töötute representatsioon Põhjarannikus: ajakirjanik vaatenurga andjana töötusele“ (2005) uurinud töötutest rääkimist Kirde-Eesti väljaande ajakirjanike kaudu aastatel 1994-2004. Sama ajavahemikku on uurinud ka Ragne Jõerand oma bakalaureusetöös „Töötute representatsioon Eesti Päevalehes ja Postimehes 1994-2004“ (2005). Tema uurib aga töötute teemaliste tekstide tegelasi ja kuidas neid on representeeritud, kvantitatiivse uurimismeetodiga ning samuti pikaajalise uurimisperioodina, mis kajastavad rohkem statistilist analüüsi.

Siinkohal sooviks käesoleva töö autor tutvustada põgusalt ka Ragne Jõeranna tööst laenatud ideoloogiate eristamisviisi. Nimelt oli eelmine autor oma töös töötanud välja kodeerimisjuhendi, mille üheks kodeerimispunktiks oli orientatsioon: „*D ORIENTATSIOON (Liberaalne vs sotsiaalne orientatsioon: keda peetakse töötuse eest vastutavaks)*“ (Jõerand 2005: 65). Töös on ta refereerinud ka Guy Bergeri kokkuvõtet meediamonitooringust, kus samuti tuleb juttu sotsiaalsest ja liberaalsest lähenemisest. „*./.../Vaid veerandis lugudes oli valitsev kaastundlik hoiak vaeste ja töötute suhtes. Iga neljas lugu väljendas liberaalset hoiakut st et vaeste ja töötute endi asi on oma vaesusest võitu saada. Sotsiaalne hoiak st. valitsus peab aitama vaestel vaesusest üle saada, valitses 1/ 3 uuritud lugudest./.../*“ (ibid: 12). Seega, siinses töös kasutab autor liberaalse ja sotsiaalse tähenduse mõisteid, kuid koondnimetuseks ei valinud autor mitte orientatsiooni mõiste, vaid van Dijk’ist lähtudes ideoloogia. Nagu eelnevas alapeatükis ka kirjeldatud, räägib van Dijk kahest ideoloogia struktuurist, millest üht – veenmisstruktuuri – kasutatakse üldiselt sotsiaalsetel teemadel ning väljendavad ideoloogilisi tähendusi. Kuna töötud kuuluvad just sotsiaalsete teemade hulka, siis ongi üheks bakalaureusetöö eesmärgiks vaadata, kas meediarepresentatsioonis eristuvad erinevad ideoloogiad ja milliste gruppide liikmetelt neid sotsiaalseid arvamusi kuuleb.

3. Empiirilised lähtekohad

3.1 Tööpuuduse mõiste

Tööpuudus ehk töötus väljendab seda osa tööealisest elanikkonnast ehk tööjõust, kes soovivad töötada, kuid ei suuda leida sobivat tööd. Tööjõu-uuringutes loetakse tööealiseks 15–74-aastaseid inimesi (Marksoo & Järv 2008). Vahel kasutatakse aga ka 15–64-aastaste vanusegruppi, mis on traditsiooniline tööealiste vanusegrupp Euroopa Liidu tööturu statistikas.

Tööpuudus võib olla vabatahtlik või mittevabatahtlik. Tööpuudus eeldatakse olevat vabatahtlik siis, kui inimesed võiksid kiiresti leida tööd, kuid nad otsivad parema palga ja tingimustega tööd. Tööpuudus on mittevabatahtlik, kui inimesed on kaotanud töö, kuid nad tahavad ja on võimelised tegema tööd isegi palga eest, mis on madalam kui antud oskustega oleks võimalik saada (Randveer 1998).

2010. aastal ilmunud 2009.aasta Eesti Inimarengu Aruanne (EIA) toob välja, et tööpuudus ei ole ainult majanduslikult riigile või indiviidile kahjulik, vaid sel on ka isiklikus ja ühiskondlikus plaanis mitmeid negatiivseid tagajärgi. Rõhutatakse halvenenud tervisekäitumist (eelkõige meeste eluiga ja tervist), psühholoogilisi tagajärgi nagu paanikahäired, stress ja häbitunne, õpingute katkestamist noortel ja kuritegevuse kasvu (Aaviksoo et al. 2010: 15). Suurim töötusest tingitud mure ongi just tervis. Sissetulekute vähenemisel kahaneb ka üldine heaolu, mis viib tervise halvenemiseni.

Samas toob EIA välja ka näite, kus seos võib olla ka vastupidine – hoopis halb tervis põhjustab töötust, sest töötuks jääda on suurem võimalus just halva tervisega inimesel (Stewart 2001, Aaviksoo et al. 2010: 15 kaudu). Siiski esineb rohkem haigestumisi ja ka suremust töötute või tööst ilma jäänute kui ülejäänud elanikkonna seas.

Töötu on isik, kes ei ole hõivatud, kuid kes on võimeline töötama ja kes soovib tööd leida (Eamets 2004). Tööturuteenuste ja -toetuste seadus jagab §-s 2 ilma tööta isikud veel omakorda kaheks: tööotsijaks ja töötuks. Tööotsija on isik, kes otsib tööd ja on tööotsijana arvele võetud Eesti Töötukassas. Tööotsija otsib tööd, kui ta pöördub vähemalt kord 30 päeva jooksul töövahendusteenuse saamiseks Eesti Töötukassa poole. Töötu on isik, kes ei tööta, on töötuna arvele võetud Eesti Töötukassas ja otsib tööd. Töötu otsib tööd, kui ta täidab individuaalset tööotsimiskava ning on valmis vastu võtma sobiva töö ja kohe tööle asuma (Tööturuteenuste ja -toetuste seadus 2006).

Kuna töötus on väga mitmetahuline nähtus, siis just sellepärast on see ka huvitav uurimisobjekt. Indiviidile on see kas sunduslik olukord ja ühiskondlik probleem või isiklik, vabatahtlik valik. Mõne aastaga on aga tööpuuduse olukord muutunud äärmusest äärmusesse ehk kui 2005-2006. aastal valitses tööjõupuudus, siis 2009. aastaks oli tööst ilma jäänud juba märkmisväärne osa Eesti tööealisest elanikkonnast. See on sotsiaalne probleem, millele on väga oluline tähelepanu pöörata ja seega soovitaksegi bakalaureusetöös uurida, kuidas ajakirjandus töötuid kujutab nii majandusbuumi kui -kriisi ajal?

Stereotüüp töötust kangastub kergelt igaühe silme ette – materiaalses raskustes elu hammasrataste vahele jäänud inimene, vaene, õnnetu, võib-olla isegi eluheidik, kodutu. Sellepärast ongi põnev ja oluline uurida, kuidas ajakirjandus (siinse töö puhul *Postimees-online*) seda gruppi representeerib, sest töötuse madalperioodil ei leidnud tööd võib-olla tõesti ainult hariduseta või need, kes tööd teha ei tahtnud. 2009. aastal oli aga juba töötute spekter väga lai ning töötuks jäid ka tippjuhid ja mitmekordselt kõrgharitud. Sellest küsimusest lähtuvalt tahetakse teada saada, millised on töötutele omistatud tunnused ning kas töötute käsitles ilmnevad ka maailmavaatelised erinevused aastate lõikes.

3.2 Riskigrupid

Alates 2006. aasta 1. jaanuarist kehtivas uues Tööturuteenuste ja -toetuste seaduses on välja toodud riskirühmad, kellel on suurem võimalus töötuks jääda ja kellele tööturule (uuesti) sisenemine valmistab suuremaid raskusi võrreldes teiste töötutega.

Vaatluse all on:

pikaajaliselt töötud, kes on tööd otsinud aasta või kauem;

noored vanuses 15–24 aastat, kes alles alustavad aktiivset tööelu;

vanemaealised vanuses 55–64 aastat, kellel on töö kaotamise korral raske uut tööd leida;

tervisprobleemidega inimesed, kellel tervis takistab tööelus osalemist;

mitte-eestlased, kes on tööturul raskustes eesti keele ebapiisava oskuse tõttu (Marksoo & Järv 2008: 13).

Pikaajalised töötud (*long-term unemployed*) on seaduse järgi need, kes ei ole töötuna arvelevõtmisele vahetult eelnenu 12-kuulisel perioodil olnud hõivatud /.../ tööga või tööga võrdsustatud tegevusega. 16–24-aastane noor on pikaajaline töötu, kui ta ei ole olnud hõivatud tööga või tööga võrdsustatud tegevusega vähemalt 6 kuud (Tööturuteenuste ja -toetuste seadus 2006). Pikka aega töötaoleku kestel vähenevad inimese erialased oskused, samuti harjumus tööd teha. Elukvaliteedi järsu languse tõttu tekivad tõsised toimetulekuraskused, mis omakorda avaldavad mõju nii tervisele kui peresuhetele. Seega on tegemist suure sotsiaal-majandusliku probleemiga, mis mõjutab mitte ainult indiviidi ennast, vaid ka ühiskonda, pereliikmetest ja lähedastest rääkimata (Marksoo & Järv 2008: 13).

Pikaajaliste töötute alla loetakse ka heitunud isikuid, kes soovivad töötada ja oleksid nõus seda koheselt tegema, kuid ei otsi tööd, sest on kaotanud lootuse seda leida. Pikaajalised töötud moodustasid veel 2005. aastal üle poole töötute koguarvust, 2009ndaks aastaks oli neid kõigist töötutest kolmandik, kuid seda ainult sellepärast, et uute töötute arv kasvas kiires tempos.

Noored vanuses 15-24 eluaastat kuuluvad riskigruppi pigem nende noorte pärast, kes ei soovi õppida ja langevad koolist välja või siis kellel on ainult põhiharidus ilma kutseoskusteta.

Jäädes noorena töötuks, ei teki tööharjumust ning suureneb töötuks jäämise risk ka edaspidises elus. Seetõttu tuleb noorte töötusele pöörata suurt tähelepanu. (ibid: 15).

Euroopa Liidus on mitteaktiivseid noori pigem rohkem just uutes liikmesriikides, sest vanades liikmesriikides on näiteks kooli kõrvalt töötamine ja tööpraktika rohkem levinud. Eestis mõjub kooli kõrvalt õppimine tihti aga negatiivselt, sest töötatakse täistööajaga ja sellepärast pikeneb õpingute aeg (ibid: 15). Töötuse madalperioodil moodustasid noored töötute koguarvust umbes 13%, 2009.aastal olid nad aga majanduskriisist enim mõjutatud vanusegrupp ja moodustasid juba ca 29% töötutest (Aaviksoo et al. 2010: 16). Noorele vanuserühmale on omane ka tööotsimine ilma Töötukassa vahenduseta.

Vanemaealistena käsitletakse tööturul 55–64aastaseid inimesi. Riskigrupiga on tegemist seetõttu, et vanemas eas tööturult välja langedes on uut töökohta leida väga raske (Marksoo & Järv 2008: 16). Vanemaealiste hõivele pööratakse kogu Euroopa Liidus suurt tähelepanu, sest rahvastik vananeb ja tööealise rahvastiku hulk väheneb. Seega kasvab ka üle 65aastaste osatähtsus.

Eesti on üks kiiremini vananena rahvastikuga riik Euroopas, kuid samas on vanemaealiste tööhõive määr meil ka üks Euroopa kõrgemaid (Sotsiaalministeerium 2006a: 2-3). Seda tänu naiste suurele tööhõivele, sest pensioniea iga-aastase tõusuga, jääb naised rohkem ka tööturule. Mehed saavad pensionile 63aastaselt, naiste pensioniiga tõuseb aastani 2016, kuni on võrdsustunud meeste pensionieaga. Meeste üheks madalama hõive põhjuseks on sageli halvenev tervislik seisund. Pikaajaline haigus, vigastus või puue on selles vanuse rühmas oluline ja üha suurenev mitteaktiivsuse põhjus (Marksoo & Järv 2008: 16).

Terviseprobleemidega inimeste all mõeldakse pikaajalise tervisehäire ja puudega inimesi, kelle tervislik seisund mõjutab oluliselt tema osalemist tööturul. Pikaajaliseks tervisehäireks loeti tööjõu-uuringus üle 6 kuu kestnud haigusi. Olenevalt terviseprobleemi suurusest võib olla töötamine rohkem või vähem piiratud, samas ei pruugi mõni krooniline haigus või puue sobiva töö puhul töötamist segadagi (ibid: 17).

Kuigi pikaajalise haigusega inimeste olukord tööturul küll järk-järgult paraneb, on nende hõivemäär madal ja töötuse tase endiselt kõrge. Peamised selle riskirühma takistused tööturul on vähene motiveeritus, puudest tulenevad täiendavad vajadused töökohal ja transpordi

kasutamiseks (Sotsiaalministeerium 2006b: 4-6). Olulisimaks takistuseks puudega inimestel, peale terviseprobleemide, on aga madal haridustase. Statistikaameti andmetel on raskema puudega isikutel tunduvalt madalam haridustase ja raskused eriala omandamisel suuremad kui nendel, kellel puuet pole või kellel puue töötamist ei takista (Marksoo & Järv 2008: 18). Pikaajalise haigusega inimeste arv kasvab vanusegruppidega. Seal on esirinnas jällegi 50-64aastased mehed, kellest terviseprobleemidega osatähtsus aina kasvab.

Mitte-eestlased moodustavad Eesti tööealisest rahvastikust märkimisväärse osa, umbes ühe kolmandiku. Võrreldes põhirahvusega on teised rahvusrühmad tööturul enamasti keerulisemas olukorras, sest nende peamiseks takistuseks töölerakendumisel on eesti keele vähene oskus. Lisaks võivad nende olukorda tööturul mõjutada mitmesugused hoiakud ning rahvusrühmade vahelised suhted (Malk 2010: 46).

Majanduskasvu aastatel vähenes mitte-eestlaste töötus kiiresti (15,2%lt 2003. a 6,9%ni 2007. a), kuid jäi siiski ligi kaks korda suuremaks kui eestlastel. 2009. aastaks oli see näitaja tõusnud aga juba 20% piirimaile. Vähemusrahvuste puhul võib tööle saamise raskuste kõrval olla probleemiks ka ametialane segregatsioon ja palgaerinevused võrreldes põhirahvusega. Eestis on see ametialade kaupa märgatav: juhtide ja spetsialistide osakaal eestlaste hulgas on peaaegu poole suurem, samas kui oskus-, käsi- või lihttöölisena töötajad on ülekaalus mitte-eestlased (ibid: 50).

3.3 Töötute statistika ja muutused tööturul 2005-2009

Aastatel 2005-2009 on tööturul toimunud mitu olulist muudatust. 2005. aastal võis öelda, et Eesti tööturg on stabiliseerunud ning seda iseloomustab hõive kasv ja töötuse langus. Töötukassa andmetel oligi registreeritud töötute osakaal iseseisvusaja madalaim- 4,3%. 2006. aastal langes see veelgi, jäädes kõigest 2,4% tasemele (Töötukassa 2011). Sel, majanduse kiire arengu ajal räägiti pigem tööjõupuudusest, sest head töötajat, kes kasvavas nõudluses edukalt esineks, oli ettevõtjatel raske leida. Et aga tulu ei jääks saamata, värvati tihti töötajaid teistelt elualadelt, pakkudes paremat töötasu. Tööpuuduse madalperioodil oli eriti suur ümbersuundumine ehituse ja töötleva tööstuse erialadele. Võib öelda, et 2005. aastal langes tööpuudus nii soo, rahvuste kui vanusegrupi järgi kõikides rühmades.

Eelnevalt toodi välja, et töötute arv kahanes ka 2006. aastal. Sel aastal võeti ka vastu töötutele oluline seadus. Nimelt hakkas 1. jaanuarist 2006 jõustunud Tööturuteenuste ja -toetuste seadus reguleerima töötute ja tööotsijate registreerimist, neile tööturuteenuste osutamist ning tööturutoetuste maksmist. Seaduse eesmärk on saavutada tööelise elanikkonna võimalikult kõrge tööhõive ning ennetada tööturuteenuste osutamise ja tööturutoetuste maksmise kaudu pikaajalist töötust ja tööturult tõrjutust (Sotsiaalministeerium 2009: 26). Seadus defineerib ka selle, kes ja mis tingimustel on töötute/tööotsija ning käsitleb nende üle arvestuse pidamist, neile tööturuteenuste osutamist ja tööturutoetuste maksmist (ibid: 26) Käesolevas töös on seadusele viidatud alapunktides 3.1 ja 3.2.

Hoolimata 2007. aastal alanud majanduslangusest jätkusid 2008. aasta esimesel poolel nii tööhõive kasv kui ka töötuse langus. Aasta keskpaigast hakkasid aga üleilmse majandus- ja finantskriisi mõjud ilmnema ka tööturul. Töötute arv hakkas kasvama 2008. aasta II poolaastal ning aasta keskmine töötuse määr tõusis 2007. aastaga võrreldes 4,7%-lt 5,5%-ni (Sotsiaalministeerium 2009: 28). Juba ainuüksi poole aastaga kasvas töötus peaaegu kaks korda ning kõige rohkem kannatas just ehitussektor ja töötlev tööstus, kus alles paari aasta eest oli suur tööjõu nõudlus.

Seega tabaski majanduskriis kõige valusamalt mehi ja noori, valdavalt ehitussektori ja töötleva tööstuse töötajaid. Kui võrrelda 2008. aasta II kvartali ja 2009. aasta II kvartali näitajaid, siis meeste hõive langes 73,2%-lt 63,8%-ni ning töötuse määr kasvas ligemale neli korda. Kolm korda kasvas ka noorte töötus (27%-ni), jällegi peamiselt meeste töötuse järsu tõusu tõttu (ibid: 28).

Nii nagu üldine töötus, hakkas 2008. aasta teisel poolel kasvama ka registreeritud töötus. Võrreldes jällegi 2008. ja 2009. aasta andmeid, selgub, et töötute arv kasvas aastaga 3,7 korda: 19 285-lt 72 148-ni. Nii kiiret kasvu ei ole Eestis kunagi varem täheldatud (ibid: 28).

Kuna 2009. aastaks oli olukord töötute seisukohast juba väga murettekitav ning Statistikaameti tööjõu-uuringu hinnangul oli saja tuhande töötute piir ületatud juba kõnealuse aasta oktoobriks, leidis tööjõuturul aset ka mitu muudatust.

Üheks oluliseks arenguks oli töötuskindlustusmakse suurenemine. Töötuskindlustusmakseid hakati koguma küll juba 2002. ning hüvitisi välja maksma 2003. aastal, kuid majanduskriisist tingitud töötuse järsu kasvu tõttu suurendati 2009. aastal töötuskindlustusmakse määrasid kahel korral. Alates 1. augustist 2009 on töötaja maksemäär 2,8% ning tööandjal 1,4% (2008. aastal olid need arvud vastavalt 0,6 ja 0,3 protsenti) (Sotsiaalministeerium 2009: 27). Seega kui enne oli kõnealune makse rohkem sümboolne summa, siis nüüdsest oli töökaotajal reaalne võimalus toimetulekuks arvestatavat toetust saada.

30. aprillist lõpetas tegevuse Tööturuamet, mille kohustused läksid üle Eesti Töötukassale. Sellise muudatuse eesmärk oli parandada tööturuteenuste kvaliteeti ja tagada olukord, kus nii aktiivseid kui ka passiivseid tööturumeetmeid osutatakse ühes asutuses. Töötukassa tegeles siiani töötuskindlustuse administreerimisega ning Tööturuamet töötutega ning neile osutatavate teenuste ning toetustega (ibid: 26).

Oluliseks sündmuseks töösuhete valdkonnas oli uue töölepinguseaduse jõustumine 1. juulil 2009. aastal. Uus seadus lähtub turvalise paindlikkuse (*flexicurity*) põhimõttest ja viib Eesti tööõiguse kooskõlla eraõiguslike printsiipidega ning muudab õigusruumi selgemaks. Mitu seni kehtinud seadust asendusi ühe tervikliku õigusaktiga, võimaldades tööandjal ja töötajal lihtsamalt aru saada, millised on nende õigused ja kohustused (Sotsiaalministeerium 2009: 28).

Turvaline paindlikkus (*flexicurity = flexibility + security*) on uus kontseptsioon kahest peamisest tööturu arengusuunast Euroopas – vajadus tõsta tööturu paindlikkust samal ajal arvestades töötaja huvide ja turvalisusega. Algselt oli see termin seotud Taani ja Hollandi tööturgudega, kus kasutati just sellist lähenemist – lubada tööandjale suuremat ülesütlemisõigust töösuhete lõppemisel ja teisalt suuri töötutoetusi tööst ilmajääjale. Samas peab toetuste maksmise periood olema piisavalt lühike, et see sunniks inimesi kohe uut tööd otsima, mitte koju jääma (Eamets & Paas 2007: 52-53).

Statistikaameti andmetel oli töötuse määr Eestis 2009. aastal kõigi aastate kõrgeim pärast taasiseseivumist. Kui 2000. aastal oli töötute protsent töövõimelisest elanikkonnast 13,6% (kuni aastani 2009 oli see kõrgeim protsent), siis 2009. aasta lõpuks oli see number tõusnud rekordilise 15,5%-ni. Sealjuures oli esmakordselt näha, et töötus kasvas kiiremini just meeste seas (Statistikaamet 2010). Jõukuse kasvuaastail loodud Töötukassa küll leevendab töö

kaotamise järgse esimese aasta majanduslikku tagasilööki, kuid aasta täis saades suureneb just pikaajaliste töötute arv, millel jällegi on otsene negatiivne mõju rahva tervisele ja elujõule, rääkimata riigile maksulaekuvusest jms. (Aaviksoo et al. 2010: 17).

Eestis ennustatakse väga kõrge töötuse püsimist kuni aastani 2013.

4. Metodoloogia

4.1 Uurimisküsimused

See, kuidas ühiskonnaliikmed iseennast näevad, kuidas neid kujutatakse ja teiste poolt koheldakse, on suurel määral mõjutatud nende meedia representatsioonist (Bernstein 2002: 260). Käesoleva bakalaureusetöö uurimisküsimused tulenevad eelnevalt väljatoodud teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest, et uurida, kuidas kujutatakse töötuid kui ühiskonna ühe grupi liikmeid madala ja kõrge tööpuuduse ajal. Sellest tulenevalt uuritakse Postimees *online*'i artiklite konteksti, töötutele omistatud nimetusi ja tunnuseid, maailmavaatelisi (ehk ideoloogilisi) erisusi ning kõneisikuid, kes seoses töötutega sõna saavad. Antud töö kontekstis uuritakse ideoloogiaid sotsiaalse ja liberaalse lähenemise kaudu ehk kas artiklites tuleb välja pigem suhtumine mida saaks riik töötu jaoks ära teha või kuidas peaks töötu ise käituma ja ennast aitama.

Käesolev bakalaureusetöö proovib leida vastuseid järgnevatele uurimisküsimustele:

- 1) Millises kontekstis räägitakse töötutest tööpuuduse madal ja -kõrgperioodil?
- 2) Millised on meedia poolt töötutele omistatud iseloomulikud tunnused ja kuidas need erinevad 2005-2006. aastal ja 2009. aastal?
- 3) Millised on meedias kajastatavad maailmavaatelised erisused töötute käsitles ja kuidas need erinevad 2005-2006. aastal ja 2009. aastal?
- 4) Kes saavad ajakirjanduses sõna seoses töötutega ja millised erinevused on kõneisikutes 2005-2006. ja 2009. aastal?
 - a) Kas sõna saavad ka töötud?

4.2 Valim

Kõnealuse bakalaureuseitöö valim moodustus Postimees-*online* otsingumootori sisupõhisesse otsingulahtrisse sisestatud sõnast „tööt“, ajavahemikuks 01.01.2005-31.12.2006 ja 01.01.2009-31.12.2009. Analüüsiühikuks on artikkel. Uurimismaterjali valimise kriteeriumiks oli eelkõige teemakohasus, st et loo teema peab käsitlema eelkõige töötuid, ja et tegemist oleks Eesti-siseste artiklitega. Esialgselt pakkus otsing esimese kahe aasta tulemuseks 120 artiklit ja 2009. aasta otsingutulemuseks 258 artiklit, mis sisaldas sõna „tööt“. Lõplikust valimist jäid aga välja eranditult kõik välisuudised, lühi-uudised ehk „nupud“ ning ka uudised, mis käsitlesid ainult statistilisi töötuse numbreid või kus sõna „tööt“ esines ühe korra või töötute-temaatika väliselt. Algselt oli plaanis võtta võrdlusesse ainult 2006. ja 2009. aasta, kuid artiklite vähesuse tõttu esimesel aastal, lisati juurde ka teine tööpuuduse madalperioodi aasta – 2005.

Seega pääses valimisse 2005-2006. aasta peale kokku 39 artiklit ning 2009. aasta valimis on 54 töötutest kõnelevat artiklit. Nende seas on nii Eesti-siseseid pikemad uudislööd, arvamislööd (kolumnid), juhtkirjad, intervjuud kui ka lugejakirjad ning mis olid ilmunud 2005-2006. ja 2009. aasta jooksul Postimees-*online*'is. Kuna Postimehes on palju erinevaid lisalehti (nt Tartu Postimees, Tallinna Postimees, E24 (majanduskülg), Tarbija24) ja mida ka otsingumootor soovitavat sõna otsides automaatselt välja pakub, kaasasin valimisse ka need, jällegi tingimusel, et need töötute-temaatikale vastasid. On oluline ka välja tuua, et hoolimata uurimismaterjalile seatud kriteeriumidest, oli vaja langetada valimi valikul ka mitmeid kordi autoripoolseid subjektiivseid otsuseid, kas artikkel analüüsiühikuks võtta või mitte.

4.3 Meetod

Artiklite kvalitatiivseks analüüsiks kasutati kriitilist diskursusanalüüsi, mis on kombineeritud nii Norman Fairclough'i kui Teun A. van Dijk'i uurimismudelite elementidest.

Diskursusanalüüs on lihtsalt öeldes teksti ja kõne uurimine kontekstis. Meetod lähtub sellest, kuidas inimesed kasutavad keelt, konstrueerimaks oma arusaamu sotsiaalsest maailmast. Analüüs ei püüa niivõrd saada teada „tõde“ sotsiaalse reaalsuse kohta diskursuse kaudu, vaid

uurib viise, kuidas keelt kasutatakse erinevate reaalsuse kujutiste edastamiseks. Diskursusanalüüsi kasutajat huvitab nii tekst kui sellest väljaspool olev – analüüsitakse öeldut, konstrueeritakse mitteöeldut. Kesksel kohal on teksti lingvistiliste omaduste sotsiaalsed funktsioonid. (Kalmus 2009). Diskursusanalüüs peaks olema seega hea võimalus näha ajakirjanduslikes tekstides töötute representatsiooni kujundamist ja kujutamist.

Fairclough'i kriitilise diskursusanalüüsi (*critical discourse analysis*) teksti analüüsi meetod on kirjeldamine sõnavara, grammatika ja teksti struktuuride kaudu. Tema kodeerimisskeem koosneb 10 põhiküsimusest, mida saab tekstile esitada. Iga küsimuse all on ka lisaküsimused või siis analüütilised kategooriad, mis seletavad küsimust lühidalt lahti või näitlikustavad seda. Ka Fairclough ise leiab, et teksti analüüsimiseks pole tingimata vaja kasutada kõiki küsimusi ja neid, mis kasutust leiavad, võib omale vajaminevalt muuta. Mõned skeemi osad on ehk liiga detailsed või konkreetsetes kontekstis isegi kasutatud (Fairclough 1989).

Van Dijk'i järgi peab kriitiline diskursusanalüüs olema aga eksplitsiitne, süstemaatiline ja detailne. Eksplitsiitsus tähendab uuritavate diskursuste selget väljatoomist. Seda tuleb teha lähtudes varem selles vallas tehtud töödest (saavutamaks teoreetilist koherentsust), oma uurimisülesannetest ja andmestiku iseloomust. Süstemaatilisus tähendab diskursuse struktuuride uurimist süstemaatiliselt, järjekindlalt. Detailsuse all mõtleb van Dijk analüüsi läbiviimist sõnavaratasemel, tuues ühtlasi eksplitsiitselt välja, mis (ideoloogilist) funktsiooni see diskursuses täidab (Kalmus 2009).

Igat aastat kodeeriti eraldi ja kodeerimiseks koostatud tabelis toodi eraldi välja järgmised tunnused: nimetamine, samastamine, ideoloogia, kõnelejad, kõneaktid, suhtemodaalsus ja kõnekujundid. Need tunnused saab seostada alljärgnevate struktuuridega, mis omakorda annavad vastused uurimisküsimustele. Et koostada artiklite kodeerimisjuhendit, valiti Fairclough'i ja van Dijk'i meetoditest järgmised küsimused ja struktuurid ning ühendati need omavahel. Iga struktuuri alla on toodud ka näide käesolevale tööle eelnenud seminaritöös proovikodeerimise käigus kodeeritud artiklist (kokku kodeeriti 10 artiklit), et konkreetset näidata, mida iga struktuuri all on uuritud. Proovikodeerimise valimis olnud 10 artiklit olid ainult 2009. aastast.

1) Milline on artikli modaalsus? Kas esineb suhtemodaalsuse vorme st kas viidatakse diskursuses osalejate vahelistele (võimu)suhetele, väljendatakse nt modaalverbidega (võid, pead). Kas artiklites esineb kõneakte (ähvardus, lubadus, käsk, palve jm) või meie-teie/meie-nemad vormi,

mis näitab võimupositsiooni teiste eest kõnelemiseks, sotsiaalset distantssi kõnealusest? Esimene struktuur, mida uuriti kõneaktide, suhtemodaalsuse ja kõnelejate tunnuste kaudu, annab vastuse esimesele ja ka neljandale uurimisküsimusele ehk millises kontekstis räägitakse töötutest tööpuuduse madal ja -kõrgperioodil ning kes saavad ajakirjanduses sõna seoses töötutega ja millised erinevused on kõneisikutes 2005-2006. ja 2009. aastal?

N: */.../Meie [Tööturuamet toim.] anname ilma tööta inimesele võimaluse luua endale ja teistele uus töökoht /.../* (Uusen 08.02.2009).

2) Kuidas artiklis töötut nimetatakse, milliseid nimetusi ja omadusi talle omistatakse? Teine struktuur, mida uuriti nimetamise ja samastamise tunnuste kaudu, annab vastuse teisele uurimisküsimusele: millised on meedia poolt töötutele omistatud iseloomulikud tunnused ja kuidas need erinevad 2005-2006. aastal ja 2009. aastal? Juba proovikodeerimise käigus selgus, et representatsioone ja tunnuseid oli nii negatiivseid kui positiivseid.

N: */.../Töötu ei saa lubada endale samasugust elu, nagu kõrgepalgalisel ametikohal olles./.../* (Muuli 12.01.2009). */.../võib nii mõnegi töötu jaoks olla parimaks lahenduseks ja motiveerivaks väljavaateks panna alus hoopis omaenda ettevõttele ja näidata teistelegi, kuidas tegelikult töotajaid kohtlema ning firmat juhtima peab/.../* (Uusen 08.02.2009).

3) Milline on artikli ideoloogiline lähenemine? Seega, kas lahendust töötule nähakse liberaalses lähenemises ehk mida töötu saaks ise olukorra parandamiseks teha või sotsiaalses lähenemises ehk milliseid meetmeid peab riik kasutusele võtma? Käesoleva struktuuri uurimise kaudu, mille tunnuseks oli ideoloogia, saab vastatud kolmas uurimisküsimus ehk millised on meedias kajastatavad maailmavaatelised erisused töötute käsitlemisel ja kuidas need erinevad 2005-2006. aastal ja 2009. aastal? Sellegi struktuuri puhul ilmnes koheselt vastkaid artikleid.

N: */.../peaks riik toetama senisest rohkem neid, kes on nii vaesed, et pole julgenud pangalaenust unistadagi/.../* (Muuli 12.01.2009). Oli ka artikleid, mis rõhutasid töötut enda ettevõtlikkuse vajalikkust või vähemalt räägiti, kuidas töötuksjäämisega ise toime tulla. */.../Töötut staatuse säilitamiseks peab aktiivselt uut ametikohta otsima /.../* (Randoja 21.01.2009).

4) Viimane struktuur lisandus käesolevale tööle eelnenud seminaritöös alles kodeerimise käigus. Algul ei peetud kõnekujundite väljatoomist artiklites oluliseks, sest arvati, et kõnekujundeid artiklites analüüsitaval määral ei leidu. Kuid juba proovikodeerimise käigus tuli neid ette nii mõneski loos. Seega täiendati tunnuste loetelu kõnekujunditega ja otsiti vastust järgmistele küsimustele: milliseid metafoore ja eufemisme kasutatakse ja millised on tekstides leiduvad kõnekujundid, mis tekitaks assosatsioone? Kõnekujundid annavad ka osaliselt vastuse teisele uurimisküsimusele - millised on meedia poolt töötutele omistatud iseloomulikud tunnused ja kuidas need erinevad 2005-2006. aastal ja 2009. aastal?

N: *Töötute tulv ajas riigi infosüsteemi umbe/.../ (Tamm 20.01.2009). /.../5. jaanuaril lookles töötute saba tööturuameti uksest välja ja mööda treppi alla/.../ (Niitra 4.02.2009).*

5. Tulemused

Tulemuste peatükis esitatakse eelmises peatükis väljatoodud kodeerimisstruktuuridega leitud tulemused. Kuna tegemist on kvalitatiivse andmestikuga, siis tuuakse välja nelja struktuuri kaudu olulisemad seosed ja leiud, mida toetatakse tekstinäidetega. Kokkuvõttev tabel järgneb lisas 2.

5.1 Madala tööpuuduse periood ehk 2005-2006. aasta

5.1.1 Modaalsus ja kõnelejad

Esimest struktuuri uuriti kõneaktide, suhtemodaalsuse (meie-nemad vormi) ja kõnelejate tunnuste kaudu.

Peamiseks modaalsuse tunnuseks võib tööpuuduse madalperioodil pidada just kõneakte, mis väljendasid selgelt suhtumist töötutesse ja nende olukorda tööturul. Enamjaolt oli tegu poliitikute ja riigiametnike sõnavõttudega, kus tunti muret Eesti üldise tööhõivepoliitika pärast ja rõhutati, et see vajab suuri muudatusi. Poliitikutest enim esinenud nimi on kindlasti Jaak Aab, kes oli sel ajal sotsiaalminister. Veel leidis seal nii rahandus- kui haridusministeeriumi esindajad, esindatud olid ka mitmed erakonnad näiteks sotsiaaldemokraadid Eiki Nestori ja Heljo Pikhofi ning Res Publica Andreas Kaju ja Marko Pomerantsi näol. Riigiasutustest said sõna ka näiteks Eesti Pank ja Tartu Vangla ning mõlemad näevad suurt vajadust tööhõivepoliitika muutuse järele.

Sel ajal tõusis ka seni töötutoetus 400 kroonilt tuhandele. Töötutoetuse tõusuga seoses olid poliitikud samuti eri meelt – räägiti sellest, et töötu abiraha peab olema parajalt suur, et ei hakkaks töötust tekitama ja et töö peab tasuma rohkem kui töötus. Nendest, peaminister Andrus Ansipi ja sotsiaaldemokraat Andreas Kaju lausetest, võib välja lugeda ka vihje ettevõtjatele, et töötajate palgad tõuseksid.

N1: /.../Peaminister Andrus Ansipi sõnul peab töötu abiraha olema nii suur, et see ei hakkaks kunstlikult töötust tekitama, sellepärast et kuskil on mugavam abirahast elada ja mitte tööl

käia./.../ (PM 08.09.2006) N2:/.../Ning mida kõrgemad on töötu palgasoov, alampalk ning toetused, seda kauem on inimene töötu./.../ (Kaju 10.06.2005)

Teine grupp, kellelt erineva tooniga kõneakte silma jäi, oligi ettevõtjad. Kui poliitikud panid justkui palgataseme tõusu ettevõtjate õlule, siis viimased küll möönavad, et palgad on endiselt väikesed, kuid räägivad töötsijatest kui ulmeliselt suure palga tahtjatest. Peamiseks mureks oli ka tööjõupuuduse aastail endiselt kõrge noorte tööpuudus.

N: /.../Nii soovib kogemusteta ja võibolla alles eriala omandav noor sageli ülihead palka ja pole nõus alustama madalamalt kui keskastme juht. /.../noored töötsijad saadavad oma CVd küll agaralt mitmele konkursile, kuid jätavad sealjuures sageli kokkulepitud intervjuudele tulemata. /.../ (PM 06.07.2006)

Harvadel juhtudel saavad töötud rääkida ka enda eest ise. Näiteks räägivad oma muredest 73-aastane pensionär, ratastoolis töötu, lastega ema, kellele ei sobi pikad töötunnid, kehva eesti keelega keskealine naine. Kuid ka nemad toovad ausalt põhjused välja, miks tööd ei leita. Ühelt poolt on kas palk liiga väike ja töötunnid pikad või teisalt tunnistatakse oma oskuste puudlikkust ja võimaluste piiratust. Ühes loos uuriti ka tööväljavaadete kohta tudengitelt, kelle seas oli majanduskasvu ajal konkurents eriti tihe, sest ülikoolilõpetajaid oli palju.

N: /.../Nii ei saagi ma igasugust tööd vastu võtta – mõnel juhul ei sobi tööaeg, teisel juhul pakutakse liiga väikest palka,» räägib Kristina. «Kui on väikesed lapsed, tuleb töökoha otsinguil sellest lähtuda,» leiab ta. /.../ (Kossar 11.01.2005)

Suhtemodaalsuse esinemine artiklites väljendus eelkõige riigi ja töötu vahelisel suhtel, kus riik on võimupositsioonil ja räägib töötu eest ning teab, mis on neile parem. 2005-2006. aastal oli kõne all seaduseelnõu, et töötuna registreeritu peab 21.nädalal vastu võtma ükskõik millise, sealhulgas ka nõ mittesobiva töö. Selline ettepanek tekitas elavat arutelu ja nii poolt kui vastu argumentide esitamist, kuid ainult poliitikute ja riigiametnike poolt, töötutelt arvamust ei küsitud. Teine läbiv temaatika meie-nemad suhtluses oli riigi ja Tööturuameti positiivne meelestatus ja enesekindlus töötute probleemiga tegelemisel. Näiteks peaminister

Ansip kinnitas edumeelselt, et riigil on abivahendid olemas. Ka Tööturuamet kinnitas korduvalt, et kuna (registreeritud) töötuid on järjest vähem, siis saavad nad probleemsete inimestega tegeleda süvenenumalt. Viimastest on esindatud näiteks Rapla, Viljandi, Tallinna, Tartu osakondade esindajad, erinevad kutsenõustajad ja tööhõivespetsialistid.

N: /.../Pikaajaliste töötutega tegelemiseks on meil nüüd märksa rohkem aega: saame neile varasema kümne minuti asemel pühendada kuni tunni. /.../Vajaduse korral pakume neile võimalust ümber õppida. /.../pakume ka ettevõtluse alustamise toetust, mis samuti inimesi tööturule tõmbab. (Väre 07.12.2006)

Kõnelejate ridadesse mahtusid veel lisaks poliitikutele ja ettevõtjatele ka MTÜ-de esindajad. Näiteks Ida-Viru Ettevõtluskeskuse ja Puuetega Inimeste Koja juhid tõid välja nende töö saavutused kui ka raskused, kuid majandusbuumile iseloomulikult valitses ka sellistes asutustes pigem positiivne meelestatus ning kindlus, et ka ümberõppinud või puuetega inimesed leiavad kergelt tööd.

N: Mullu ainsa Tartumaa asutusena töötute aktiivistamiseks raha saanud Tartu Puuetega Inimeste Koda lõpetas projekti rahulolevalt, sest tööle on läinud juba 16 puudega inimest./.../ (Paavle 29.03.2006)

5.1.2 Nimetamine, samastamine

Nimetamisel jagunesid 2005-2006. aastal erinevate tüüpide järgi gruppidesse. Huvitavaim tähelepanek oli see, et mitmes artiklis kirjeldati töötute tüüpportreed, mis on vägagi tugevalt sildistav. Niisiis, töötutest rääkides peeti majanduse õitsengu ajal silmas kas Tallinnas elavat 24-49 aastast keskealist ja keskharidusega naist või samas vanusevahemikus Tallinnas elavat üldkeskharidusega venelannat.

Kuna tööpuuduse madalperioodil muretseti eelkõige noorte suhteliselt kõrge töötuse pärast, siis nimetati ka artiklites noori (15-24.a.) erinevate tunnustega. Peamised murettekitajad olid maal kasvanud noored, (töö)kogemusteta tudengid, vene noored ja noored, kes ei tööta ega

õpi. Modaalsuse alapunktis oli ka juba välja toodud ebareaalsete nõudmistega noored, kes ei hinda objektiivselt omaenda oskusi ja varasemaid kogemusi uue töökoha tarbeks.

N: /.../noorte töötute seas on ka väga tõsine riskigrupp(...), kellel on õpingud täiesti pooleli jäänud või kes pole suutnud otsustada, mida eluga pärast keskhariduse omandamist peale hakata. Need inimesed peavad end halvimal juhul elatama ebaseadusliku tööga.../.../ (PM 06.06.2006)

Suhteliselt kergekäeliselt liigitati artiklites erinevad töötajad ka riskirühma või riskirühmaga võrdsesse seisu kuuluvaks. Kui ametlikult on Tööturuteenuste ja –toetuste seaduses viis kindlalt määratletud riskirühma, siis Postimehes avaldub neid mitte-ametlikult rohkem. Kodeeritud artiklites kuulusid sinna ka töötute ja lastega pered, õpingud pooleli jätnud või pärast keskkooli otsustusvõimetud noored, kodused emad, tööealised ennasthävivad mehed, spetsiifiliste erialadega töötud (nt endised Ida-Viru kaevurid). Probleemseteks peeti ka töötuid, kes ei võta end Tööturuametis arvele, sest arvavad, et nad ei leia selle kaudu tööd ja ka töötutoetus on väga väike.

Kui räägiti töötute endistest või tulevastest töökohtadest, siis needki olid üldjuhul madalapalgalised ja lihttöö valdkonda jäävad ametid nagu müüja, (vangi)valvur, (abi)kokk, teenindaja, õmbleja, bussijuht.

N: /.../rääkis maalt pärit noortest, kes on läinud sõjakooli seetõttu, et saada riigitoo, elamine ja riigi riie. «Kas kõik vaesest perest pärit lapsed peaksid hakkama sõduriteks või politseinikeks?» küsis ta.../ (Päärt 09.03.2006)

Töötute samastamisel võib rääkida äärmustest äärmustesse iseloomustamisest. Kohati räägitakse töötust dramaatiliselt ja ainult negatiivsete väljenditega, kuid samas on kirjeldusi tööst ilmajäänutest kui neist, kel on nüüd võimalus leida uus ja parem töökoht. Peab aga tunnistama, et domineerivaks jääb samastamise puhul ikkagi negatiivne kajastus. Töötut kirjeldatakse kui stressis, kadedat, madala enesehinnangu, terviseprobleemidega, ebakindlat ja erialaste oskusteta hädalist. Korduvalt on töötut ka kehva eesti keele oskuse ja halli passiga

elanik, keda ei taheta juba nende puuduste pärast tööle võtta. Äärmuslikud näited töötu samastamisest on võrdlemine joodiku/alkoholisõltlase, kodutu või endise vangiga.

N1: /.../ «Meie majas on kõik töötud, ainult üksainuke pensionär. (...)Teine täiendas: «Siin on kõik vaesed ja kadedad üksteise peale. Kui sul juhuslikult peaks hästi minema, siis ole parem wait.»/.../ (Päärt 09.03.2006) N2: Ülikoolidiplomi omanikud (...) tööturuametisse väga ei pöördugi, pidades asutust luuserite jaoks looduks. (PM 31.03.2005)

5.1.3 Ideoloogiad

Kuigi kõikides artiklites ei tulnud maailmavaatelisi erinevusi töötute käsitleluses välja ei ajakirjaniku ega allika esituses, saab esile tõsta siiski kaks vaadet, mis on taandatavad vastanduvatele sotsiaal-majanduslikele maailmavaadetele: sotsiaalne ja liberaalne. 2005-2006. aastal oli kodeeritud artiklites ülekaalus siiski liberaalne hoiak, kuigi ka riigi poolt tehti suuri edusamme töötute aitamiseks ja rakendati erinevaid tööleidmismeetmeid.

Sotsiaalse lähenemise alla paigutusid artiklid, mis rääkisid riigi ja Tööturuameti (TTA) pingutustest töötutega tegelemisel. Juba majandusbuumi ajal hakati rääkima töötute ümberõppest ja koolitustest, mida pakutakse nii TTA kui ka näiteks Euroopa Sotsiaalfondi poolt. Suureks edasiminekuks olid riigi- ja eelkõige sotsiaalministeeriumipoolsed töötuid puudutavad muudatused. Näiteks kajastati lausa kahes artiklis seda, et ravikindlustus tagati nüüd kõigile töötuna arvel olijaile, mitte ainult neile, kes said töötutoetust. Ka töötutoetuse tõus tegi märgatava hüppe 400 kroonilt tuhandele ning räägiti ka tugiisiku teenusest, mille maksab samuti kinni riik. Seega võib öelda, et sotsiaalse ideoloogia väljendajateks olid jällegi kas TTA töötajad või poliitikud.

N1: /.../tööturuameti rahastatavate teenuste toel võimalik tööle rakendada ka puudega inimesi./.../ (Paavle 06.10.2006) N2: /.../«Riigil on piisavalt abivahendeid, kuidas tõesti hätta sattunud inimesi aidata,» kinnitas peaminister. (PM 08.09.2006)

Kuigi paljudel kordadel nähti töötute olukorrale lahendusi riigi töös, oli ülekaalus siiski liberaalne lähenemine ehk, et mida saab töötu ise ära teha ja kuidas tööotsinguil käituda.

Läbiv mõte liberaalset maailmavaadet esindavatel kõneisikutel ja artiklitel ja oli see, et praegusel majanduskasvu ajal leiab töö igaüks, kellel on tõesti tahtmine seda leida. Ka Tööturuameti poolt rõhutati just seda, et peab ise aktiivne olema ja uue töökoha otsinguid tuleb alustada kohe pärast töökaotust, et ei kaoks töötegemise harjumus. Samas hoiatati ka majanduskasvu ajal eelkõige noori näiteks liiga kõrge palga ja ebareaalsete nõudmiste esitamise eest tööandjale, seda enam, et ajal kui valitses tööjõupuudus, õpetasid ettevõtted tihti noore ise välja. Samal ajal peavad tööandjad palka tõstma staažikatel spetsialistidel, et need tasuvamale tööle ei lahkuks. Juttu oli ka tendentsidest poliitikas, kus aina rohkem heaolu pakkuv majandusolukord paneb inimesi eelistama liberaalsete maailmavaadetega Reformierakonda, mis seisab just ettevõtlike inimeste ja ettevõtjate eest

N1: /.../Üks madala sotsiaalkaitse näitaja põhjustest on tema [sotsiaalminister Jaak Aab toim.] sõnul ka meie riigi kiire majanduskasv. (Uusen 28.10.2005) N2: /.../üliskoolis majanduseriala lõpetav Helen Lillep eelistab väiksemaid firmasid(...), alla keskmise palga ta aga töötama ei nõustuks./.../ (PM 31.03.2005)

5.1.4 Kõnekujundid

Kõnekujundite nagu ka samastamise järgi saab näha, milliseid assosatsioone töötutega seoses tekitatakse. 2005-2006. aasta kodeeritud artiklites leidis erinevaid kõnekujundeid arvukalt ja laias plaanis saab need jagada kaheks: on selliseid võrdlusi ja metafoore, mis käivad töötute kohta ja teised väljendid, mis kirjeldavad värvikalt hetkeolukorda majanduses üldiselt. Töötute kohta toodud võrdlused ja epiteedid näitasid enamjaolt töötuid negatiivsest küljest, näiteks, et töötud käituvad „pea laiali otsas“ või et töötud „jäävad mugavalt abiraha otsa konutama“. Ühes artiklis kritiseeris töötut ka Tööturuameti süsteemi kui „konveieri peal“, sest igale töötajale personaalselt eraldati väga vähe aega.

N:/.../võime töötust käsitleda kui kasutamata jäetud võimalust kasvatada jõukust./.../ (Potisepp 24.08.2006)

Teisalt kirjeldati metafooride ja isikustamistega üldist majanduskasvu. Väljendid nagu „firmad vaevlevad tööpuuduses“ ja „Eestile on kõik töökäed olulised“ leidis väikeste

erinevustega mitmes artiklis. Hoiatati ka majanduskasvu kokkukukkumise eest: „edumündil on ka teine pool“ või „lõhkilaenamise ohupasu on puhutud juba tükk aega“.

N: /.../Edulood peadpööritlevast tuhisemisest peadirektori toolile koos aukartustäratava töötasuga on enamast vaid kõmu/.../ (PM 06.07.2006)

5.2 Kõrge tööpuuduse periood ehk 2009.aasta

5.2.1 Modaalsus ja kõnelejad

Võib öelda, et domineerivaks modaalsuse väljendajaks osutus suhtemodaalsus ehk meie-nemad vormi kasutamine, mis viitas kõige paremini sellele, kas ja kellel oli artiklis võimupositsioon ja kuidas teiste eest kõneldi. Suhtemodaalsust esines enamikes artiklites ning töötute eest kõnelejateks olid kas poliitikud, Töötukassa/Tööturuameti ametnikud. Poliitikud olid esindatud eelkõige sotsiaalminister Hanno Pevkuri ja peaminister Andrus Ansipi näol, kes pidevalt, olles reformierakondlased, vastanduvad keskerakondlasest Tallinna abilinnapea Jaanus Mutli ideedele ja arvamustele. Ametnikest saavad sõna Töötukassa juht Meelis Paavel, Tööturuameti direktor Tiina Ormisson ja sama asutuse avalike suhete juht ja konsultandid. Seega võib väita, et meie-nemad suhtluse all saab mõista eelkõige riigi-töötü vahelist suhet, kus riik on võimupositsioonil ja suunab, kohustab või aitab töötut ning kui töötü soovib riigipoolset koolitust või ümberõpet, tuleb tal täita kõik nõuded, mis seadustega ette nähtud ja jääda lootma heale õnnele.

N:/.../üldjuhul ei ulata konsultant talle võimalike kursuste nimekirja, vaid Tööturuamet tellib koolitused lähtuvalt arvel olevate töötute vajadustest ja arvestades tööle saamise võimalustega./.../ (Kruuse 11.02.2009).

Poliitikud saavad sõna enamjaolt ennast kiitvas stiilis, kuid ikkagi kõneldakse töötutest kui „nendest“, kelle jaoks linn või erakond on palju ära teinud ja abistanud. Eriti hästi avaldub see

keskerakondlasest Tallinna abilinnapea sõnavõttudes, kus rõhutatakse nendepoolset vaeste aitamist ja samal ajal Reformierakonna ignorantsust töötute teema suhtes.

N1: /.../tavainimene mõistab Tallinna linna jõupingutusi uute töökohtade ja ka sotsiaalsete töökohtade loomise vallas/.../ (Seaver 21.09.2009). N2:/.../Nõustamisteenuse käivitas linn mullu detsembris, kui oli näha, et töötuid tuleb iga päevaga juurde/.../ (Gnadenteich 04.03.2009).

Erinevate kõneaktidega esineb aga ka rohkem kõnelejaid. Lisaks poliitikutele ja Töötukassa/Tööturuameti ametnikele saavad sõna ka ettevõtjad, arvamugades ajakirjanikud Kalle Muuli ja Martin Pau ja paaris loos töötud ise. Poliitikud ja ametnikud rõhutasid kõneaktides kõige enam oma arvamusi erinevatel töötutega seotud teemadel. Näiteks ennustati töötute arvu suurenemist või suurenemise peatumist. Poliitikud, eesotsas sotsiaalministriga kutsusid mitmel korral ettevõtjaid ja omavalitsusi üles töötuid abistama ja palkama neid heakorratöödele, samas mõistab peaminister Andrus Ansip Tallinna linnavalitsuse sotsiaalsete töökohtade idee hukka ja ei näe sel perspektiivi.

N: /.../Hanno Pevkuri sõnul näitab Tartu linna kiire reageerimine /.../töötute rakendamiseks avalikel töödel head tahet raskustesse sattunud inimesi aidata./.../ (Mets 25.03.2009).

Nii ettevõtjate kui töötute poolt jäi silma pigem kritiseeriv toon nii tööturu üldise seisukorra kui Tööturuameti tegevusest. Võib öelda, et ettevõtjad ei olnud sageli rahul töötajate kvalifikatsiooniga ei nende puhul, kes on omandanud ameti kutse- või kõrgkoolis ega ka nendega, kes said täiend- või ümberõpet Tööturuameti poolt. Ettevõtjatest ja firmajuhtidest saavad sõna näiteks Riigi Kinnisvara AS esimees Taavi Rõivas, Balti Laevaremonditehase juht Heinart Puhkim ja Ravimitootjate Liidu juht Erki Must.

Töötute endi poolt oli kritiseeritavaks samuti Tööturuamet, mis ei paku piisavalt võimalusi kõrgemalt haritutele või spetsialistidele ja ei tule toime nendega tegelemisega. Kui koolitusele ka pääseb, läheb selle ootamisega väga kaua aega. Ka nuriseti selle üle, et kuigi Eesti on e-riik, tuleb ikkagi kord kuus ka ääremaa elanikul Tööturuametis minutiks näitamas käia, et siis sama targalt jälle koju minna.

N: /.../Rakverelase Helle arvates ei ole tööturuamet valmis, et töötuks võivad jääda ka haritud inimesed, spetsialistid. /.../ Tööturuameti Tallinna büroos astus mees karjäärinõustaja uksest sisse nõu saama. Seal öeldi talle, et vastuvõtule saamiseks on järgmine vaba aeg rohkem kui kuu pärast./.../ (Kruuse 11.02.2009).

Tähelepanuväärne on ka fakt, et 54-st kodeeritud artiklist said töötud sõna vaid neljal korral: kolmes uudisloos ja ühes lugejakirjas, kusjuures ühes uudisloos esines töötuna tuntud endine äriimees Valdo Randpere, kes rääkis tegelikult tööturu seisukorras pigem ettevõtja pilgu läbi.

N: /.../Nii et rahvusvahelise kogemusega ettevõtja näeb meeste kõrge tööpuuduse ühe põhjusena kehva kutseharidussüsteemi./.../(Karnau 12.08.2009).

5.2.2 Nimetamine, samastamine

Võib öelda, et töötutele omastatud tunnuseid leidis igas kodeeritud artiklis, osades neist oli toodud töötut välja ainult samastades mõne teise sõna või väljendiga, nagu koondatu või majanduslikes raskustes olev inimene, kuid paljudes artiklites nimetati neid ka konkreetselt, näiteks missuguse haridusega, millistel elualadel ja millistes piirkondades on tööst ilma jäänud rohkem, kes on riskigrupid jne.

Töötuid nimetades eristusid järgmised tunnused, mille alusel neid artiklis liigitati:

-endine amet – *N: „...mõelgem tuhandetele ehitajatele, kes kinnisvarabuumi ajal teenisid mitu Eesti keskmist palka kuus, aga nüüd on tööta“* (Muuli 12.06.2009);

-tulevane amet – *N: „...enim koolitati keevitajaid, autojuhte, müüjaid ja raamatupidajaid“* (Henno 23.01.2009);

-haridustase – *N: „...toetust võivad taotleda ka töötud, kes omavad kutse- või kõrgharidust majanduse alal“* (Uusen 08.02.2009);

-elukoht – *N: „eriti palju on viimasel ajal töötuid lisandunud Harjumaal ja Tallinnas“* (Niitra 04.02.2009);

-riskigruppi kuulumine. Viimane tähendab seda, et kui inimene on näiteks pikaajaline töötu, vanglast vabanenud, noor või eesti keelt mitterääkiv töötu, siis on tal tööotsimine automaatselt

raskendatud ja suurem tõenäosus heituda ning loobuda tööotsingutest. See aga tähendab suurt kaotust nii inimesele endale, tema lähedastele kui ka riigile ning seega paigutub riskigruppi.

Ka töötute samastamisel ilmnesevad erinevad tunnused: töötut nähti ühest küljest kui negatiivselt meelestatud abivajajat, kes on töö kaotanud ja nüüd rahahädas olles käib nõ mustalt töö või istub käed rüpes kodus ja ootab, et Töötukassa talle töökoha otsiks. Äärmuslikult kirjeldati ka töötä jäänud mehi, keda ehitusbuumi kokkukuivamisel enam tööjõuna selles sektoris ei vajata.

N1: /.../Inimene, kes on töötä, tal polegi sageli muud väljapääsu kui leppida ümbrikupalga ja juhutööga või osta kuskilt odavamalt sigarette./.../ (Lamp 03.07.2009). N2: /.../Eesti mees on lihtsalt selline saamatu äpu, kes ei suuda tööd leida. /.../Asjatundjad viitavad, et mehed taluvad halvemini stressi, õpivad raskemini uue ameti ja kohanevad üldse kehvemalt./.../ (Karnau 12.08.2009)

Mitmes artiklis oli aktuaalne ka töötä kui heakorratöödel lisaraha teenija või sotsiaalsetele ametikohtadele kandideerija, kuid nendestki räägiti pigem negatiivsel toonil. Tallinna linnavalitsuse loodud sotsiaalsete töökohtade ideed ei toeta peaminister Andrus Ansipi sõnul terve Euroopa Komisjon, sest see rikub turukonkurentsi ja majanduse paranedes kaotavad need inimesed esimesena töö.

N: /.../“Olen päris veendunud selles, et trammipõrandaid pesti ka enne seda, kui Tallinna linnavalitsus otsustas luua trammipesijatele sotsiaalsed töökohad./.../“ (Seaver 21.09.2009).

Samuti kajastati mitmes artiklis pikaajalisi töötutuid kui tõelisi valupunkte. Neid seostati enamjaolt kehva tervisega ja võimetusega ka oma tervist parandada, sest pikaajalisel töötul puudub ravikindlustus, mis teeb neile kättesaadavaks vaid erakorralise arstiabi. See on aga justkui surnud ring, sest mida kauem on inimene töötä, seda kehvem on tervis ning järjest raskem ka tööd leida.

N: /.../tuhandetel inimestel ei jätku /.../ esmaste arstiabi kulude omaosaluse katmiseks. /.../see on vaid eelmäng perioodile, mil töötäks jäänul ravikindlustus lõpeb ning algab ellujäämisõppus./.../ (Must 25.03.2009).

Viimase tunnuseks saab rääkida aga ka positiivsest töötajate kujutamisest kui inimesest, kel on avanenud uued võimalused õppida uut ametit erinevate koolitusprogrammide kaudu, mida Tööturuamet pakub või ise alustada hoopis ettevõtlusega.

N: /.../ võib nii mõnegi töötaja jaoks olla parimaks lahenduseks ja motiveerivaks väljaataks panna alus hoopis omaenda ettevõttele ja näidata teistele, kuidas tegelikult töötajaid kohtlema ning firmat juhtima peab/.../ (Uusen 08.02.2009).

5.2.3 Ideoloogiad

Enamus kodeeritud artiklitest tuli välja sotsiaalne lähenemine, mis väljendus enamasti kõneisikute tsitaatidel või parafrasidel ja mis määrasid ka suuresti artikli maailmavaatelisuse. Sotsiaalsest ja riigipoolsest töötute abistamisest rääkisid jälle eelkõige poliitikud. Näiteks enim sõna saanud Tallinna abilinnapea Jaanus Mutli ja sotsiaalminister Hanno Pevkur rõhutasid mõlemad riigipoolse abistamise vajalikkust, kuid erinevatest vaatenurkadest. Nimelt kui Pevkur jäi silma pigem üldiste üleskutsetega, kuidas ettevõtjad saaksid töötuid meeles pidada ja aidata, rääkis Mutli rohkem sellest, kuidas riik peaks võtma Tallinnalt eeskujutöötute kasvuga toimetulemises.

N: /.../ „Tallinn on näidanud head eeskujut ja teeb seda ka edaspidi. Kahju on vaid sellest, et riik ei tule järele, mis tähendab, et ülejäänud Eesti peab veel pikalt kannatama/.../“ (Seaver 21.09.2009).

Nagu enne öeldud, leidis ka liberaalset lähenemist, kuid seda juba tunduvalt vähem. Peamised soovitusel selleks, mida töötajate ise oma heaolu nimel ära saaks teha, tulid ajakirjanike arvamustel ja ka ettevõtjatelt. Ajakirjanik Kalle Muuli kirjutab näiteks, et selle asemel, et rahapuudusel end veelgi sügavamale võlgadesse mässida, tuleb oma väljaminekud üle vaadata.

N: /.../ Liiga kallis eluase tuleb pangale anda ja ise taskukohasele üüripinnale kolida/.../ (Muuli 12.06.2009).

Ettevõtjad jällegi rõhutavad hariduse omandamise ja kvalifikatsiooni/ väljaõppe tähtsust ning ise uute võimaluste otsimist tööturul. Töötu peab olema ise aktiivne ja ka sõprade-tuttavate kaudu tööd otsima, mitte lootma ainult riigile ja toetustele.

N1: /.../„Mees peaks ikka korraliku töö õppima, siis ei peaks Balti laevaremonditehas tooma Ukrainast keevitajaid.“/.../(Karnau 12.08.2009). N2: /.../kalmistuvaht Avo Shultz on hea näide sellest, kuidas töötuks jäädes ei tohi pead kaotada, vaid tuleb otsida uusi võimalusi./.../ (Niitra 07.11.2009).

5.2.4 Kõnekujundid

Kõnekujundeid esines kodeeritud artiklite arvu kohta suhteliselt vähe, kuid samas olid võrdlused teravad ja värvikad. Nagu lisast 2 näha, võeti arvesse ka võrdlused nagu näiteks „tööst ilmajäämine kui igapäevane probleem“, „cv.ee ja cv-keskus.ee kui tuhandete perede igapäevalugemine“ ja „Töötukassa kui mõttetu bürokraatia“, mis otseselt ei iseloomusta töötut, kuid annab jällegi juurde tervikliku pildi kujunemisele sellest, mida arvavad nii töötud oma olukorrast ja mida neist arvatakse.

N: /.../on selge, et tööst on Eesti inimese jaoks saanud üks peamisi luksuskaupu. /.../Väga raske on leida vedurit, mis veaks meid välja kõrgest tööpuudusest. /.../ (Karnau 31.12.2009)

Teise peamise tunnusena sai välja tuua peidetud ja kujundlikumad võrdlused konkreetselt töötute kohta, näiteks „töötute armee/nukker vägi“, „töotu kui vabakäiguvang“ või „töötute saba lookles uksest välja“. Enamjaolt olid need võrdlused negatiivse ja kurva alatooniga, kuid näiteks hooajatööd on kirjeldatud väljenditega nagu „hooajatöö kui ölekõrs“ ja „kaks kärbest ühe hoobiga“-inimesed saavad tööd ja kodulinn saab korda“

N1:/.../Töötute tulv ajas riigi infosüsteemi umbe./.../ (Tamm 20.01.2009). N2:/.../Töötuse numbrid ronivad üha ülesmäge./.../ (Saar 09.06.2009) N3:/.../Töötute armee kasvab kõikides maakondades lausa tundidega./.../(Koch 17.02.2009)

6. Järeldused

Järelduste peatükis tuuakse välja olulised leiud uurimisküsimuste kaupa stiilis küsimus-vastus, toetudes tulemustes käsitletud teemadele.

Millises kontekstis räägitakse töötutest tööpuuduse madal ja -kõrgperioodil?

Madala tööpuuduse perioodil räägitakse peamiselt hoopis tööjõupuudusest ja sellest kuidas tööd pakkuda on paljudel, aga head, kogemustega ja reaalsust tajuvat töötajat leida on raske. Rõhutatakse seda, et kes tõesti tööd leida tahab, see töö ka leiab. Suhtemodaalsuse väljendajaks oli peamiselt riigi ja töötu vaheline suhe, kus enamasti riik räägib töötute eest. Kuna riigi majanduslik olukord oli hea ning ka poliitikud ja Tööturuamet esinesid alati enesekindlalt, kinnitades, et nüüd on neil töötute jaoks rohkem nii aja- kui raharessursse. Kui sõna saavad töötud ise, siis eranditult on 2005-2006. aasta kodeeritud artiklite allikateks just need, kes ei leia tööd vähese keeleoskuse, kogemuse, vanuse või hoopis sobimatu palga ja töötundide pärast.

2009. aastal räägitakse töötutest samuti enamjaolt kui „nendest“, kelle eest pigem võetakse sõna kui et töötud ise ajakirjanduses sõna saaks. Tulemustest võib järeldada, et töötute eest kõnelejaks oli enamasti riik, eesotsas ametnike ja poliitikutega, kes rõhutasid töötute abistamise ning kiirete ümberkorralduste vajadust, kuna töötute arv kasvas kohati tundidega. Peamised teemad aga, millega seoses töötuid käsitletakse, on 2009. aastal hoopis teised: ümberõppe vajadus, Töötukassa toetused, töötute töötuks registreerimine ja nende tööotsingud ning neile erinevate võimaluste pakkumine, kuidas saaks hätta sattunud aidata nii riik, ettevõtjad kui nad ise.

Millised on meedia poolt töötutele omistatud iseloomulikud tunnused ja kuidas need erinevad 2005-2006. aastal ja 2009. aastal?

Töötutele omistatud tunnuseid saab liigitada kolmel alusel: nimetamise, samastamise ja kõnekujundite kaudu. 2005-2006. aasta tulemustest järeldub, et töötud jagati nimetamise järgi suhteliselt konkreetsetesse gruppidesse: keskealised ja keskharidusega naised, riskirühma kuuluvad inimesed ja noored ning need grupid jagunesid siis omakorda erinevate tunnuste alusel väiksemateks rühmadeks. Peamine erinevus nimetamisel aastate võrdluses oligi see, et

2005-2006. aastal toodi mitmel pool välja töötü tüüpportreed ning muretseti töötute ja eekõige maal elavate või vene noorte pärast, kes ei taju oma reaalseid oskusi ning nõuavad kohe liiga kõrget palka või ametikohta. Kontrasti tekitas aga see, et kui räägiti reaalsest töökohtadest, kuhu töötajaid vaja on, kerkisid esile enamjaolt madalapalgalised ja lihttöö valdkonda jäävad ametid nagu müüja või valvur.

2009. aasta tulemustest võib järeldada, et töötuid kirjeldati nimetamise kaudu nende endise või tulevase töökoha, haridusastme või elukoha järgi. Selleks ajaks oli töötute spekter juba enneolematult lai ja nii oli ka tulemustes välja toodud tööotsijad lihttöolistest kõrgepalgaliste spetsialistideni. Enim rõhutati ehk ehitusbuumi kokkukuivamisel töötuks jäänud ehitismehi, kes nüüd ei oska midagi peale hakata. Tulevasest ametist räägiti Tööturuameti ümberõppe- ja koolitusprogrammidega seoses, sealgi esines rohkem lihtsamaid ameteid nagu autojuht või müüja. Haridusastmest rääkides, esines sellele rõhkupanemist vähe, mainiti ainult kutse- ja kõrgharidusega töötuid. Elukohana toodi töötute puhul välja enamasti Tallinnat ja Harjumaad, kus tööst ilma jäänute arv kasvas kõige kiiremini.

Mõlematel aastatel domineerisid töötutele samastamise kaudu antud omadustest negatiivse alatooniga omadused nagu abivajav, stressis ja halva tervisega, majanduslikus raskustes vaevlev ning kas kodus istuv või juhutöid tegev töötü.

Tööpuuduse madalperioodil välja toodud samastamised olid aga äärmuslikumad ja tihti toodi välja konkreetne põhjus, miks inimene tööd ei leia. Näiteks halli passi omanikel ja eesti keelt halvasti valdavaid tööotsijaid ei võetud ainuüksi nende puuduste pärast tööle. Äärmuslikumad samastamised olid veel näiteks kodutute, alkohoolikute ja endiste vangidega. Samas nähti töötut ka kui tööst ilmajäänut, kel on nüüd võimalus leida uus ja parem töökoht.

2009. aastal olid aktuaalne töötute rakendamine heakorratöödel või sotsiaalsel töökohal, et toetuse kõrvale lisaraha teenida, kuid selgi puhul jäi pigem domineerima hoiak, et reisisaatjad või busside-trammide koristajad jäävad pikaks ajaks ainult riigi rahakotti kurnama. Positiivseid tunnuseid esines samuti vähe, kuid selle kõrval, et töötü saab Tööturuameti poolt tasuta ümberõpet ja koolitust, mis töö leidmisele kaasa aitavad, oli mitmes artiklis juttu ka töötust kui potentsiaalsest alustavast ettevõtjast, kellele antakse võimalus näidata, milline peab olema õige ülemus ja kuidas tegelikult töötajaid kohtlema peab.

Kõnekujundite kaudu saab öelda, et mõlematel aastatel kujutatakse töötuid artiklites pigem massina ja impersonaalselt. Samas majanduskasvu perioodil muretseti pigem tööjõupuuduse pärast väljenditega nagu „firmad vaevlevad tööpuuduses“ ning piisava motivatsioonita töötute pärast, kes „jäävad abiraha otsa mugavalt konutama“. Majanduskriisis anti edasi juba täpselt vastupidist olukorda ning räägiti otseselt töötute armeest või tulvast, kelle „saba lookles uksest välja“ ning kuidas „töökuulutused on tuhandete igapäevalugemine“.

Seega võib öelda, et hoolimata kahe võrdluse all oleva perioodi väga erinevast majanduslikust olukorrast, omistati töötutele mõlematel perioodidel pigem negatiivseid tunnuseid. Samas nähti tööjõupuuduse ajal töötut kui rohkete võimalustega inimest, kes leiab töö kui ta seda ainult tahab, kuid aastaks 2009 oli olukord juba peapeale pööratud ja palju oli töötuid ka spetsialistide ja tippjuhtide hulgas, kellel polnud abi ka riigi poolt välja pakutud abimeetmetest.

Millised on meedias kajastatavad maailmavaatelised erisused töötute käsitluses ja kuidas need erinevad 2005-2006. aastal ja 2009. aastal?

Võib öelda, et 2005-2006. aastal oli domineerivaks maailmavaateks liberaalne ja 2009. aastal sotsiaalne lähenemine, kuigi mõlematel perioodidel leidis artikleid, kus kajastati ka vastupidiseid hoiakuid.

2005-2006. aasta pigem liberaalne hoiak töötute suhtes on igati mõisteta, sest tegu oli majandusliku õitsengu ajaga ja palju pöörati tähelepanu just edu saavutanud inimestele, kuna tööpuudus Eestit eriti ei painanud. Läbiv mõte liberaalset maailmavaadet esindavatel kõneisikutel ja artiklitel ja oli see, et praegusel majanduskasvu ajal leiab töö igaüks, kellel on tõesti tahtmine seda leida. Rõhutati seda, et tööjõupuudusel loevad pigem isikuomadused ja valmidus kiiresti õppida ning töötama asuda, veel parem kui on olemas vastav haridus või kogemus. Siiski tehti ka riigi poolt olulisi muudatusi abivajajate aitamiseks, mis kajastab sotsiaalset lähenemist. Näiteks tõsteti töötutoetusi ning muudeti ravikindlustuse saamise kriteeriume, mis suurendas oluliselt arstiabi kättesaadavust ka nende töötute hulgas, kes enam rahalist toetust ei saanud. Samas meeldis poliitikutele nendest muudatustest rääkida jällegi hoogsa majanduskasvu võtmes, sest riigil oli nüüd piisavalt ressursse, et otsuseid ellu viia.

2009. aastal oli domineerivaks maailmavaateks aga sotsiaalne lähenemine töötute käsitlesele ning ka erinevates artiklites tuuakse välja, et töötusest on saanud terve ühiskonna mure, millega inivid ei pea enam üksi võitlema. Mõnel korral süüdistatakse ka töötuse rohkuses abstraktselt majanduslangust, rõhutades jällegi Töötukassa/Tööturuameti kohustust pakkuda ümberõpet või koolitusi. Sotsiaalset lähenemist kinnitavad ka erinevate poliitikute ideed, mida saaks või lausa peab riik või omavalitsus töötute olukorra parandamiseks ette võtma.

Tunduvalt vähem kajastati 2009. aastal liberaalset lähenemist. See on ka põhjendatav suure töötute arvuga ja sellega, et töötus ei ole enam ainult heidikute pärusmaa, vaid nagu mitmel pool rõhutatud, siis tööst ilma jäänute spekter on laiem kui kunagi üldse iseseisvusajal olnud. Toetagu riik palju tahes, tuuakse liberaalsel lähenemisel välja olulisi seisukohti ja soovitusi, mida tasuks töötul endal oma olukorra parandamiseks teha. Neid soovitusi andsid küll rohkem ettevõtjad või Töötukassa ametnikud, mitte poliitikud, sest arusaadavalt võib nii tundlik teema nagu töötus kutsuda esile selle grupi pahameele kui minister soovitaks olla aktiivsem või mõnd „korralikku“ ametit õppida.

Kes saavad ajakirjanduses sõna seoses töötutega ja millised erinevused on kõneisikutes 2005-2006. ja 2009. aastal?

2005-2006. aasta töötute temaga seotud kõneisikud on peamiselt poliitikud, riigiametnikud ja Tööturuameti erinevate piirkondade esindajad, ettevõtjad või töötud ise. Paaril korral saavad sõna ka tudengid ja Tartu ülikooli õppejõud näiteks Tartu Ülikooli professor Raul-Allan Kiiwet, kes rääkis ravikindlustuse laienemise ka pikaajalistele töötutele peadest tagajärgedest. Suurima kõnelejate rühma moodustavad kindlasti poliitikud ja TTA ametnikud.

Paaril korra lastakse rääkida ka töötutel endal, kuid seljuhul on eranditult tegemist raskendatud olukorras oleva töötuga, näiteks pensionäri, invaliidist töötuga, mitme lapse emaga, kes ei saa teha madala palgaga pikki töötunde ning kehva eesti keele oskusega naisega. Töö leidmine valmistas raskusi ka tudengitele, kelle seas oli majanduskasvu ajal konkurents eriti tihe, sest ülikoolilõpetajaid oli palju.

2009. aastal saavad sõna samuti selgesti eristatavad grupid: ajakirjanikud (arvamuslugudes), poliitikud, Töötukassa/Tööturuameti ametnikud, ettevõtjad ja paaril korral ka töötud ise. Kõige enam saavad jällegi sõna poliitikud ja ametnikud. Poliitikute sõnavõttud kujunevad aga

pahatihti erakondade vaheliseks kempluseks, kus ennast kiidetakse ja vastaspoolt maha tehakse.

Ettevõtjate ja firmajuhtide arvates, nagu ka eelmise küsimuse vastuses sai välja toodud, peaks üldjuhul töötu oma probleemiga rohkem ise tegelema ja kvalifikatsiooni tõstma kui lootma Tööturuameti peale. Huvitav on ka tulemustest selgunu, et töötu aktiivsuse vajalikkust on rõhutamas ka ajakirjanikud oma arvamusedes.

Töötud Rauno Siian ja Margus Mäeveer esinevad ühes uudisloos ning eraldi väljatoomist väärib töötuna esitletud Valdo Randperet kui tuntud (endist) ärimeest. Artiklis kajastub ka hästi see, et Randpere, olgugi, et tituleeritud kui töötu, räägib ikkagi majandusest ja töötuse põhjustest kui ettevõtja või ärimees.

Võib järeldada, et töötute olukorra väljendajateks oli erinevatel perioodidel suhteliselt ühesugune kõnelejade kaader eesotsas poliitikute ja riigiteenistujatega. Samas anti tööpuuduse madalperioodil töötutele veidi rohkem sõna ja nad said ise oma olukorda kommenteerida ja kaasa rääkida.

6.1 Diskussioon

Uurides töötute representatsiooni Postimehes 2005-2006. aastal ja 2009. aastal, võib väita, et mõlemal perioodil on töötud oluline sotsiaalne grupp ühiskonnas, kellest hoolitakse ja keda üritatakse erinevatel võimalikel viisidel aidata nii riigi kui ettevõtjate poolt. Rakendatud meetmed ja väljakäidud ideed olid küll aastate võrdluses erinevad, kuid see kõik tulenes niivõrd erinevast majandusolukorrast.

Majandusbuumi aegne töötu oli pigem olukorras, kus ta sai tööturul ringi vaadata ja valida endale sobivamat töökohta. Ettevõtjad vajasisid eelkõige aktiivseid ja töökaid, heade isikuomadustega inimest, et neid kasvõi ise välja õpetada, peaasi et tootmine/teenindus püsiks nõudlusega samas tempos. 2006. aastal jõustunud Tööturuteenuste ja -toetuste seadusega püüti reguleerida töötute ja tööotsijate registreerimist, mille eesmärk oli saavutada kõrge tööhõive ja tööturutoetuste maksimine selliselt, et ka pikaajalised töötud ja tööturult tõrjutud

leiaksid töökoha. Selleaegset töötuse madalat taset arvestades, võib öelda, et seaduse jõustumine oli põhjendatud ja vajalik. Populaarne oli ka liberaalne tööturupoliitika, inimesed eelistasid ise tööd otsida ning pidevalt julgustati töötuid olema lihtsalt aktiivsem. Seda enam representeeriti töötut negatiivsete tunnustega kui inimest, kellel on puudujäägid hariduses või on nad töökohtade suhtes liialt valivad.

2009. aastal oli olukord pöördunud juba ettevõtjate kasuks ja tööjõu valikul sai teha n-ö suurpuhastust. Tootmisnumbrite kahanedes kahanesis ka töötajate read ning töötute hulk oli aastaga kasvanud neljakordseks. Selleks hetkeks oli töötust saanud pigem allaheitlik ja uue olukorraga kohanemisvõimetu inimene, kes ei saa hakkama majanduskriisiga ja sellest välja tulemisega. Töötuid nähakse meedia kajastusel rohkem abivajajatena kui uue võimaluse saajana või kvalifikatsiooni tõstjana koolitustel. Samas ei saa öelda, et töötuid nende olukorras süüdistatakse. Vastupidi, neid nähakse pigem kui süsteemi või üldise majandusolukorra ohvreid ning ega süüdlaseid ei otsitagi, töötuse hüppelist kasvu võetakse paratamatusena, mis kaasneb ettevõtete sulgemiste ja koondamislainetega. Et inimesele tööotsimist kergemaks teha, võttis 2009. aastal Tööturuameti kohustused üle Eesti Töötukassa, mis ühendas kõik tööturuteenused ühte asutusse. Sel aastal oli Töötukassa suurimaks väljakutseks leida võimalikult kiirelt tööd äsja end arvele võtnud inimestele, et ei kasvaks niigi suurearvulised pikaajaliste töötute read.

Üllatuslikuks tulemuseks kujunes see, et käesoleva töö autor eeldas hoopis rohkemate selliste artiklite olemasolu, kus kõnelejateks oleksid töötud ise. Neid aga leidis väga vähe, nimelt 93st kodeeritud artiklist said töötud sõna vaid üheksal korral ja sedagi peamiselt mõnesõnalise või paarilauselise repliigi näol. Samas oli artiklites konkreetsete töötute representeerimisel näha, et kui tööpuuduse kõrgperioodil olid pigem esindatud vallandatud või koondatud tööinimesed erinevatest valdkondadest ja erinevate oskustega, siis tööpuuduse madalperioodil said sõna pigem riskirühma kuuluvad töötud. Sellest võib järeldada, et 2005-2006. aastal moodustasidki põhilise osa töötutest riskirühmad, kellel oli suurem võimalus töötuks jääda ning kellele tööturule (uuesti) sisenemine valmistas suuremaid raskusi võrreldes teiste töötutega. Nagu empiirilistes lähtekohtades ka eelnevalt välja toodud, moodustasid näiteks pikaajalised töötud 2005. aastal üle poole töötute koguarvust, kes on samuti üks riskirühm. Võib eeldada, et just sellepärast olid riskirühmad ka töötute meediarepresentatsiooni keskmes, sest tööturupoliitika peegeldus suurel määral ka meediapildis.

Kui teooria osas oli juttu van Dijki „allutatud“ grupist, siis käesoleva töö mõlemate uuritud perioodide tulemused võivad seda nähtust kinnitada. Töötuid kui ühiskonna marginaalset gruppi kujutabki meedia pigem „allutatutena“, kelle suhtes eliit on domineerival positsioonil. Eliidi alla võiks kuuluda siinses kontekstis näiteks poliitikud ja ettevõtjad, kes avaldavad erinevaid seisukohti, kuidas ja mida peaks tegema, et „neid“ aidata. Van Dijk esitab veel küsimuse, et kas ka „allutatud“ grupp omab või jagab mingit ideoloogiat nii nagu eliidid seda teevad? Pigem võib tulemuste põhjal väita, et Postimehes kajastatud maailmavaated kuulusid jällegi poliitikutele või ettevõtjatele, mõnel juhul ka ajakirjanikule, kuid töötu ise oma nägemust maailmaasjadest väljendada ei saanud.

Kuna käesolev töö keskendub kitsale osale väga laiast ja mitmeti uuritavast teemast, võrreldes vaid kaht perioodi ühest päevalehest ja seda väikesemahulise valimiga, siis väärib töö kindlasti edasist laiemat uurimist juba suurema valimi ja näiteks mitme väljaande võrdluses. Võib öelda, et käesoleva bakalaureusetöö käigus said valitud meetodi ehk kriitilise diskursusanalüüsiga vastused kõik püstitatud uurimisküsimused, nii et sellega võib soovitada uurimist ka jätkata. Tulemuste tõlgendamisel ja järelduste tegemisel on aga tihti vaja töö autoril endal langetada otsuseid. Seega võib töö lugejale tunduda mõni järeldus liialt meelevaldne või subjektiivne, kuid oluline on ära mainida, et diskursusanalüüsiga ei püüdnud autor välja selgitada nõ tõe sotsiaalse reaalsuse kohta, vaid pigem uurida viise kuidas keelt kasutatakse erinevate reaalsuste edastamiseks ja ühe ühiskonna grupi representeerimiseks.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida töötute representatsiooni Postimehes 2005-2006. ja 2009. aastal ehk töötuse madal- ja kõrgperioodil. 2005. ja 2006. aasta olid majandusbuumi kõrghetked, mida sai iseloomustada hõive kasvu ja töötuse languse kaudu. Töötukassa andmetel oli registreeritud töötute osakaal iseseisvusaja madalaim ning räägiti rohkem hoopis tööjõupuudusest. Sel perioodil leidis tööturul aset palju muutusi – palgad tõusid kiiresti, ettevõtjate jaoks kallines inimkapital. Majandusbuumi ajal nähti töötut pigem inimesena, kel oli nüüd võimalus suunduda paremini tasustatavale uuele töökohale. Eriti suur ümbersuundumine toimus ehituse ja töötleva tööstuse erialadele.

2009. aasta osutus valituks seepärast, et just sel aastal, majanduskriisi kõrgperioodil, hakkas Eestis töötute arv järsult suurenema ning aasta lõpuks räägiti juba üle saja tuhandest töötust, mis moodustas rekordilised 15,5% kogu Eesti tööealisest elanikkonnast. Selle numbri sisse mahtus nii tippjuhte kui lihttöölisi, põhikooli- ja kõrgharidusega inimesi, mis moodustas töötuks jäänutest väga laia spektri.

Seega oligi eesmärgiks välja selgitada, kuidas kujutas Eesti suurim päevaleht töötuid, kui üht sotsiaalset gruppi, majanduslikult erinevatel aegadel artiklites, mis ilmusid Postimees-online'is ajavahemikul 01.01.2005-31.12.2006 ning 01.01.2009-31.12.2009. Bakalaureusetöö käigus püüti leida vastused järgmistele uurimisküsimustele:

- 1) Millises kontekstis räägitakse töötutest tööpuuduse madal ja -kõrgperioodil?
- 2) Millised on meedia poolt töötutele omistatud iseloomulikud tunnused ja kuidas need erinevad 2005-2006. aastal ja 2009. aastal?
- 3) Millised on meedias kajastatavad maailmavaatelised erisused töötute käsitlemisel ja kuidas need erinevad 2005-2006. aastal ja 2009. aastal?
- 4) Kes saavad ajakirjanduses sõna seoses töötutega ja millised erinevused on kõneisikutes 2005-2006. ja 2009. aastal?
 - a) Kas sõna saavad ka töötud?

Artiklite kvalitatiivseks analüüsimiseks valiti Postimees-online'i otsingu abiga välja 39 artiklit töötuse madalperioodist ja 54 artiklit 2009. aastast, kriteeriumiteks olid töötute temaatikaga seondumine ja et tegemist oleks Eesti-sisese looga. Artiklite kodeerimisel

kasutati kriitilist diskursusanalüüsi, mis oli kombineeritud meediateoreetikute Norman Fairclough'i kui Teun A. van Dijk'i uurimismudelitest. Kasutatud kodeerimisskeem töötati välja käesolevale tööle eelnenud ja 2011. aasta algul kaitstud seminaritöös „Töötute representatsioon Postimehes 2009. aastal“

Olulise erinevusena kahe perioodi võrdluses saab välja tuua selle, et töötuse madalperioodil läheneti töötute olukorrale pigem liberaalselt, 2009. aastal aga domineeris juba sotsiaalne maailmavaade. 2005-2006. aastal soovitati töötul olla aktiivne, kuid hoiatati ka liiga kõrgete nõudmiste esitamise eest tööandjale. Viimase kodeeritud aasta puhul rõhutasid enamus artiklites nii poliitikud kui ametnikud juba seda, et töötus on terve ühiskonna probleem ja meie kõigi ühine mure.

Sarnane kahe perioodi võrdluses oli aga hoiak, kus töötutest räägitakse kui „nendest“, kelle suhtes kõnelejad on võimupositsioonil ning töötud ise saavad sõna vaid harvadel kordadel mõneks repliigiks. Ka töötute samastamisel olid domineerivaks negatiivsed omadused nagu keegi, kes vaevleb majanduslikes raskustes, teeb juhutöid või istub niisama kodus.

Summary

The representation of unemployed in Postimees during low and high rates of unemployment.

The main aim of this bachelor's thesis is to seek how Postimees represents unemployed in 2005-2006 and in 2009. The years 2005 and 2006 were the highlight years of economic boom, which could be exemplified with high rate of employment and decrease in unemployment. According to the Estonian Unemployment Insurance Fund the percentage of registered unemployed was all time lowest since Estonia became independant in 1991. The main theme in these years was rather shortage of labor force and many changes took place in this period – the wages rised fast and employers had to reassess their value of the employee. In the time of economic boom, the unemployed were seen as people, who had the best opportunity to search for a new and better job.

The year 2009 was chosen, because in that year, the influences of economic crisis were the most recognizable. The number of unemployed in Estonia started to rise on very fast pace and by the end of the year, there were more than hundred thousand unemployed in the country. That number formed 15,5% of labor force and the percentage was higher than in any other year since Estonia became independant in 1991.

- 1) In which context are unemployed spoken about during economic growth and recession?
- 2) How media expresses the main characteristics of unemployed and what are the differences between the years 2005-2006 and 2009?
- 3) Which are the main ideologies appearing in media about unemployed and what are the differences between the years 2005-2006 and 2009?
- 4) Who are given a chance to speak in relation to unemployed and what are the differences between the years 2005-2006 and 2009?
 - a) Do the unemployed get a chance to speak as well?

Based on the Postimees-online search engine, 39 articles were chosen from the period of economic growth and 54 articles from recession for qualitative analysis, whereas there were two main criterias whether the article was appropriate as empirical source material or not: it

had to relate to unemployed-theme and stories had to be based on Estonia's local events. For research were used elements of Fairclough' and van Dijk's critical discourse analysis.

An important difference from the two periods is the ideology: during the years 2005-2006 there main approach was liberal, in the year 2009 it was social. In the first case, it was recommended for the unemployed to just be more active, but they were also warned for setting their demands too high. In 2009, in most articles, politicians and officials emphasised the importance of dealing with unemployment and that we all should care about and help the unemployed, because it is now the whole society's problem.

The results resembled on both periods about the context in which unemployed were characterised. Articles frequently related them with negative adjectives and in majority of articles, the unemployed were portrayed as „others“, towards whom the speakers were in higher position and had more power to decide what needs to be done for unemployed.

Kasutatud kirjandus

- 1) Aaviksoo, A. & Nurmela, K. & Paat, G. (2010). Töötus – suurim proovikivi Eesti inimarengule. Aaviksoo, A. (toim.). *Eesti Inimarengu Aruanne 2009*. Tallinn: AS Eesti Ajalehed, 15-17
- 2) Bernstein, A. (2002). *Representation, Identity And Media*. Media Book. London:Sage, 260-261.
- 3) Dijk, T.A. van (2005). *Ideoloogia. Multidistsiplinaarne käsitus*. Tartu:Tartu Ülikooli kirjastus, 162-223, 442.
- 4) Eamets, R. (2004). Tööpuudus. *Ettevõtluskeskkond. Tööturg: globaalne või kohalik*. Loengukonspekt ärijuhtimise magistriõppele. Tartu: Tartu Ülikooli majandusteaduskond, 4-21. URL <http://www-1.mtk.ut.ee/doc/MBAEamets.pdf>
- 5) Eamets, R. & Paas, T. (2007). The Concept of Flexicurity. *Labor market flexibility, flexicurity and employment: lessons of the Baltic States*. Eamets, R. & Paas, T (toim.). New York: Nova Science Publishers, 52-53.
- 6) Elektrooniline Riigi Teataja. (2011). Tööturuteenuste ja –toetuste seadus. RT I, 03.03.2011, 17. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122010016?leiaKehtiv>
- 7) Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London:Longman, 108-149.
- 8) Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage, 15-26.
- 9) Jõerand, R. (2005). *Töötute representatsioon Eesti Päevalehes ja Postimehes 1994 – 2004*. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduskond. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- 10) Kalmus, V. (2009). *Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid*. Loengukonspekt sügissemestrist 2009. Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- 11) Koorits, V. (2009). Töötuks jäänuid võib olla üle saja tuhande. *Postimees*, 2.oktoober URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://pluss.postimees.ee/?id=170480> .
- 12) Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk
- 13) Malk, L. (2010). Riskirühmad tööturul. *Töövaldkonna areng 2009-2010*. Marksoo, Ü. (toim.). Tallinn: Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium, 37-51. URL (kasutatud 27.aprill

- 2011)http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Toimetised/2010/toimetised_20109.pdf
- 14) Marksoo, Ü. & Järv, K. (2008). Riskigrupid tööturul. *Töövaldkonna areng 2007*. Marksoo, Ü. (toim.). Tallinn: Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium, 13-21. URL (kasutatud 27.aprill 2011)<http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Toimetised/2008/05.pdf>
- 15) McQuail, D. (2000). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus
- 16) Muuli, K. (2009). Kalle Muuli: intressipuhkus on lisalaen. *Postimees*, 12.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=67822>
- 17) Niitra, N. (2009). Töötuse kasv võttis pöörase tempo. *Postimees*, 4.veebuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=77742>
- 18) Randoja, E. (2009). Töötu saab abi tööturuametist. *Postimees*, 21.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=71777>
- 19) Randveer, M. (1998). *Mikro- ja makromajandus*. Eesti Haldusjuhtimise Instituut. Tallinn: Riigikantselei.
- 20) Sotsiaalministeerium. (2009). Tööturg. *Tervis, töö ja sotsiaalelu 2000-2008*. Tallinn: Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium, 26-43. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Publikatsioonid/2009/esinduskogumik_2009.pdf
- 21) Sotsiaalministeerium a. (2006). Tööturu riskirühmad: vanemaealised töötud. *Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 6/2006*. Tallinn: Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Toimetised/2006/6.pdf>
- 22) Sotsiaalministeerium b. (2006). Tööturu riskirühmad: puudega töötud. *Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 4/2006*. Tallinn: Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium. URL(kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Toimetised/2006/4.pdf>
- 23) Statistikaamet (2010). *Pikaajaline töötus kasvab*. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.stat.ee/37917>
- 24) Tamm, M.(2009). Töötute tulv ajas riigi infosüsteemi umbe. *Postimees*. 20.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=71443>
- 25) Tootukassa. (2011). Registreeritud töötud 1993-2011. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tootukassa.ee/index.php?id=11328>

- 26) Uusen, R. (2009). Ettevõtlustoetus on neile, kes tõsimeeli ettevõtjaks saada tahavad.
Postimees, 8.veebruar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=74839>

Lisad

LISA 1.

Kodeeritud artiklite nimekiri (ajalises järjestuses)

- 1) Kossar, K. (2005). Pealinnas on kõige rohkem töötuid keskealiste naiste seas. *Postimees*, 11.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011)
<http://www.postimees.ee/230305/esileht/154800.php>
- 2) Postimees. (2005). Ülikoolilõpetajate konkurents tööle muutub veelgi karmimaks. *Postimees*, 31.märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011)
http://www.postimees.ee/010405/online_uudised/161625.php
- 3) Kossar, K. (2005). Vaidlus euroraha pärast võib katkestada töötute ümberõppe. *Postimees*, 19.aprill. URL (kasutatud 27.aprill 2011)
<http://www.postimees.ee/250405/lisad/tegija/163266.php>
- 4) Kiivet, R-A. (2005). Kas 80 000 eestlast ei vääri ravikindlustust? *Postimees*, 27.aprill. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/270405/esileht/arvamus/164055.php>
- 5) Kossar, K. (2005). Tööandja hindab kogemust. *Postimees*, 10.mai. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/170505/lisad/tegija/165364.php>
- 6) Kaju, A. (2005). Alampalk on ebaloomulik. *Postimees*, 10.juuni. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/100605/esileht/arvamus/168512.php>
- 7) Postimees. (2005). Alampalka põlgav töötu võib jääda toetuseta. *Postimees*, 12.september. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.postimees.ee/130905/online_uudised/176755.php
- 8) Postimees. (2005). Tööotsijaid alampalgale sundiv säte kadus seadusest. *Postimees*, 26.september. URL (kasutatud 27.aprill 2011)
http://www.postimees.ee/270905/online_uudised/178135.php
- 9) Kossar, K. (2005). Kiire tegutseja leiab töö. *Postimees*, 27.september. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/041005/lisad/tegija/178194.php>
- 10) Uusen, K. (2005). Eesti kulutab pensionideks ja toetusteks ELis kõige vähem. *Postimees*. 28.oktoober. URL (kasutatud 27.aprill 2011)
<http://www.postimees.ee/291005/esileht/siseuudised/181448.php>
- 11) Postimees. (2005). Töötu põlgab 12.000-kroonist palka. *Postimees*. 10.november. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/111105/esileht/majandus/182656.php>
- 12) Kohler, V. (2005). Töötud õmblejad vuristavad taas õmblusmasinatega. *Postimees*. 22.november. URL (kasutatud 27.aprill 2011)
http://tartu.postimees.ee/231105/tartu_postimees/uudised/183791.php

- 13) Kübar, E. (2006). Iga töötaja saab isikliku tegutsemiskava. *Postimees*. 4.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/100106/lisad/tegija/187774.php>
- 14) Mikhels, A-L. (2006). Starditoetus aitab noorel ja rohelisel ettevõtjal äri alustada. *Postimees*. 14.veebruar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/210206/lisad/tegija/191955.php>
- 15) Paavle, S. (2006). Karjäärinõustaja aitab hädalisel töölaseid plaane seada. *Postimees*. 17.veebruar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://tartu.postimees.ee/220206/tartu_postimees/tarbija/192386.php
- 16) Päärt, V. (2006). Lapsed saavad vanematelt vaesuse päranduseks kaasa. *Postimees*. 9.märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/100306/esileht/siseuudised/194380.php>
- 17) Paavle, S.(2006). Puudega töötud said koolitust. *Postimees*. 29.märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://tartu.postimees.ee/300306/tartu_postimees/uudised/196369.php
- 18) Mäekivi, M. (2006). Riigikontroll: toetuste saajaid tuleb kontrollida. *Postimees*. 5.mai. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/060406/esileht/siseuudised/197214.php>
- 19) Tooming, R. (2006). Majanduskasv annab lootust töötuse edasiseks vähenemiseks. *Postimees*. 2.juuni. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/030606/esileht/siseuudised/204151.php>
- 20) Paavle, S. (2006). Tööturuamet alustab vangivalvurikoolitust. *Postimees*. 12.juuni. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://tartu.postimees.ee/130606/tartu_postimees/uudised/205232.php
- 21) Mäekivi, M. (2006). Valitsus otsustas suurendada ravikindlustuse tulubaasi. *Postimees*. 22.juuni. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/260606/esileht/siseuudised/206865.php>
- 22) Postimees. (2006). Juhtkiri: Riskigrupp: noored. *Postimees*. 6.juuli. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/070706/esileht/arvamus/208340.php>
- 23) Pikhof, H. (2006). Heljo Pikhof: Kus on, kus on kurva kodu... *Postimees*. 17.juuli. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://tartu.postimees.ee/180706/tartu_postimees/arvamus/209563.php
- 24) Potisepp, P. (2006). Priit Potisepp: Kas töötuid on 1,7 või 6,2 protsenti? *Postimees*. 24.august. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/240806/esileht/arvamus/214543.php>
- 25) Laas, K. (2006). Pensionär leiab uue ameti tänu keeltele ja lojaalsusele. *Postimees*. 2.september. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/040906/esileht/majandus/216097.php>
- 26) Postimees. (2006). Töötutoetuse tõus – lõpuks ometi. *Postimees*. 8.september. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/080906/esileht/arvamus/217061.php>

- 27) Postimees. (2006). Töötutoetus tõuseb 1000 kroonile. *Postimees*. 8.september. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/080906/esileht/majandus/217055.php>
- 28) Paavle, S. (2006). Riik toetab erivajadustega inimeste töölevõttu. *Postimees*. 6.oktoober. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.tarbija24.ee/091006/esileht/olulised_teemad/tarbija24/tegija/221780.php
- 29) Huvato, M-L. (2006). Rooli võim tõi naised bussirooli. *Postimees*. 25.oktoober. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://tartu.postimees.ee/151106/tartu_postimees/225033.php
- 30) Postimees. (2006). Juhtkiri: Andke meile inimesi! *Postimees*. 1.november. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/061106/esileht/arvamus/226265.php>
- 31) Tooming, R. (2006). Sotsiaalmaksu alammäär tõuseb. *Postimees*. 9.november. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.tarbija24.ee/141106/esileht/olulised_teemad/tarbija24/too/227836.php
- 32) Kuimet, P.(2006). Ida-Viru tööhõiveprojekt saab üle-euroopalise auhinna. *Postimees*. 13.november. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.tarbija24.ee/201106/esileht/olulised_teemad/tarbija24/too/228451.php
- 33) Bärenklau, I. (2006). Repliik: Rahvalemniku vahetumine. *Postimees*. 30.november. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/011206/esileht/arvamus/231582.php>
- 34) Postimees. (2006). Töötute elu läheb uuel aastal paremaks. *Postimees*. 5.detsember. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.tarbija24.ee/071206/esileht/olulised_teemad/tarbija24/too/232474.php
- 35) Väre, H. (2006). Tööturuamet ootab tuhandeid peidus olevaid töötuid. *Postimees*. 7.detsember. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.tarbija24.ee/121206/esileht/olulised_teemad/tarbija24/too/232939.php
- 36) Tomson, Ü. (2006). Tugiisikud julgustavad inimesi tööd otsima. *Postimees*. 15.detsember. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.tarbija24.ee/191206/esileht/olulised_teemad/tarbija24/too/234519.php
- 37) Laugen, M. (2006). Vene keelt kõnelevad noored töötud õppisid Valgas maalri-plaatija eriala. *Postimees*. 15.detsember. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.tarbija24.ee/191206/esileht/olulised_teemad/tarbija24/too/234518.php
- 38) Pello, N. (2006). Aasta 2006: tööpuudusest on saanud tööjõupuudus. *Postimees*. 19.detsember. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.tarbija24.ee/120107/esileht/olulised_teemad/tarbija24/too/235064.php
- 39) Uusen, K. (2006). Töötute toetussumma kerkib 1000 kroonini. *Postimees*. 22.detsember. URL (kasutatud 27.aprill 2011) http://www.tarbija24.ee/281206/esileht/olulised_teemad/tarbija24/too/235773.php

- 40) Muuli, K. (2009). Kalle Muuli: intressipuhkus on lisalaen. *Postimees*, 12.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=67822>
- 41) Pau, M. (2009). Martin Pau: nüüd pihku luud ja labidas. *Postimees*, 16.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=69821>
- 42) Tamm, M.(2009). Töötute tulv ajas riigi infosüsteemi umbe. *Postimees*. 20.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=71443>
- 43) Randoja, E. (2009). Töötu saab abi tööturuametist. *Postimees*, 21.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=71777>
- 44) Henno, E. (2009). ERR.ee: tööturuamet kulutas koolitustele ligi 80 miljonit krooni. *Postimees*, 23.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=73303>
- 45) Henno, E. (2009). ERR.ee: töötukassa juhi sõnul tuleks koolitusprogrammid üle vaadata. *Postimees*, 27.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=74810>
- 46) Ojasalu, A. (2009). Mida peab tegema töötuks jäänu? *Postimees*. 30.jaanuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=74841>
- 47) Niitra, N. (2009). Töötuse kasv võttis pöörase tempo. *Postimees*, 4.veebuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=77742>
- 48) Uusen, R. (2009). Ettevõtlustoetus on neile, kes tõsimeeli ettevõtjaks saada tahavad. *Postimees*, 8.veebuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=74839>
- 49) Niitra, S. (2009). Tööturuamet:kriitiline piir pole veel kätte jõudnud. *Postimees*, 9.veebuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=79908>
- 50) Kass, M. (2009). Tallinn soovib töötutele võimalust rohkem avalikku tööd teha. *Postimees*, 10.veebuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tallinnapostimees.ee/?id=80434>
- 51) Henno, E. (2009). TV3: Marika Tuus peab prioriteediks tööhõivet. *Postimees*, 10.veebuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=80679>
- 52) Kruuse, E. (2009). Töötul tuleb täienduskoolitust oodata mitu kuud. *Postimees*, 11.veebuar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=80804>
- 53) Koch, T. (2009). 17.02 Töötute armee kasvab kõikides maakondades lausa tundidega ja lõppu pole näha. *Postimees*, 17. veebruar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=83248>
- 54) Lugeja (2009). Töötu nagu vabakäiguvang. *Postimees*, 23. veebruar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=85816>
- 55) Mäekivi, M. (2009). Pevkur silus kerjamisvõrdlust. *Postimees*, 26. veebruar. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=87471>
- 56) Gnadenteich, U. (2009). Veebruaris kaotas Tallinnas töö 166 inimest päevas. *Postimees*, 4. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tallinnapostimees.ee/?id=89880>

- 57) Uusen, K. (2009). Majanduskasv suurendas tööturul eestlaste edu. *Postimees*, 11. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=92644>
- 58) Lamp, B. (2009). Rõivas: majanduses loovad töökohti ja lisandväärtust ettevõtted. *Postimees*, 12. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=93543>
- 59) Koch, T. (2009). Must tulevik – aasta lõpuks on 100 000 töötut. *Postimees*, 13. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=93682>
- 60) Uusen, K. (2009). Ettevõtted näevad ümberõppest efektiivsemaid lahendusi. *Postimees*, 13. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=93681>
- 61) Ernis, E. (2009). Tööst, tasuta mürgiampullist ja lootusest. *Postimees*, 20. märts. URL <http://www.24tundi.ee/?id=96893>
- 62) Must, E. (2009). Erki Must: arstiabituse omaosaluse pärast. *Postimees*, 25. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=98416>
- 63) Mets, R. (2009). Tartu tahab rakendada töötuid kevadistel heakorratöödel, *Postimees*, 25. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=99100>
- 64) Uusen, K. (2009). Kevad peaks töötutele pakkuma mitmeid uusi teenimisvõimalusi. *Postimees*, 26. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=98973>
- 65) Pau, M. (2009). Küsitlus: kas vallad ja linnad peavad tegema plaane töötute rakendamiseks? *Postimees*, 27. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=99452>
- 66) Lohk, M. (2009). Pikaajaliselt töötute osakaal kahaneb. *Postimees*, 27. märts. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=99846>
- 67) Kase, K. (2009). Pevkur tutvustas tööhõive säilitamise ja ümberõppe plaani. *Postimees*, 6. aprill. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=103689>
- 68) Gnadenteich, U. (2009). Sotsid: Tallinn korraldagu hädalistele kontserte. *Postimees*, 29. aprill. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tallinnapostimees.ee/?id=113065>
- 69) Hankewitz, G. D. (2009). Gert D. Hankewitz: hea aeg verevahetuseks. *Postimees*, 4.mai. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.e24.ee/?id=114533>
- 70) Pikhof, H. (2009). Heljo Pikhof: aeg ei ole maha visata. *Postimees*, 5. mai. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=115017>
- 71) Gnadenteich, U. (2009). Bussipark on töötute armee saabumiseks valmis. *Postimees*, 21. mai. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tallinnapostimees.ee/?id=122240>
- 72) Tooming, U. (2009). Ka bussikoondisesse kogunes sadu töötuid. *Postimees*, 22. mai. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tallinnapostimees.ee/?id=122718>
- 73) Gnadenteich, U. (2009). Tallinn ei hakka töötutele tasuta kontserte korraldama. *Postimees*, 25. mai. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tallinnapostimees.ee/?id=123885>

- 74) Saar, J. (2009). Toimetulekuabi vajajate hulk kasvab. *Postimees*, 9. juuni. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=129411>
- 75) Lamp, B. (2009). Josing: musta turu kasv on paratamatu. *Postimees*, 3. juuli. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.e24.ee/?id=138250>
- 76) Salk, A. (2009). Kuidas üle elada töötuks jäämine. *Postimees*, 4. juuli. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.24tundi.ee/?id=138347>
- 77) Postimees (2009). Juhtkiri: toetada tuleb tööd, mitte äraelamist. *Postimees*, 16. juuli. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=142386>
- 78) Maasalu, S. (2009). Töötukassas tuleb kord kuus nägu näidata. *Postimees*, 10. august. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=151179>
- 79) Erala, S. (2009). Rimi annab varem prügisse läinud toidu raskustes töötutele. *Postimees*, 11. august. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://naine.postimees.ee/?id=151494&redir>
- 80) Karnau, A. (2009). Eesti tõusis meeste tööpuuduse näitajaga Euroopa tippu. *Postimees*, 12. august. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.e24.ee/?id=151723>
- 81) Raun, A. (2009). Reisisaatjaks pürgivad ka kõrgharitud ja noored. *Postimees*, 1. september. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.tallinnapostimees.ee/?id=158673>
- 82) Seaver, U. (2009). Ansip: reisisaatjad jäävad Tallinna rahakotti koormama pikaks ajaks. *Postimees*, 21. september. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://poliitika.postimees.ee/?id=166384>
- 83) Annom, K. (2009). Kalev Annom: armastusest ja energiast, ja mitte ainult. *Postimees*, 8. oktoober. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=172746>
- 84) Niitra, N. (2009). Noored võtsid endistelt võimu. *Postimees*, 20. oktoober. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.postimees.ee/?id=177387>
- 85) Niitra, S. (2009). Töötsijast sai riigi toel kalmistuvaht. *Postimees*, 7. november. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.e24.ee/?id=185140>
- 86) Koorits, V. (2009). Iga kolmas noor on töetu. *Postimees*, 20. november. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.e24.ee/?id=190530>
- 87) Niitra, S. (2009). Zellu kirbuturg pakub töötutele tasuta müügikohti. *Postimees*, 26. november. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.e24.ee/?id=193385>
- 88) Kohler, V. (2009). Vabad töökohad jätavad töötud õmblejad külmaks. *Postimees*, 9. detsember. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.tartupostimees.ee/?id=198542>
- 89) Erala, S. (2009). Ravimitootjad plaanivad töötuid rohtude muretsemisel abistada. *Postimees*, 10. detsember. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=199167>
- 90) Henno, E. (2009). Töötud saavad tasuta retseptiravimeid. *Postimees*, 16. detsember. URL (kasutatud 27. aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=201846>

- 91) Raus, L. (2009). Töötukassa infotelefonile helistavad emad ja abikaasad. *Postimees*, 20. detsember. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.e24.ee/?id=202942>
- 92) Niitra, S. (2009). Töötud saavad veel ühe ravimi tasuta. *Postimees*, 30. detsember. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.tarbija24.ee/?id=206186>
- 93) Karnau, A. (2009). Tööst sai lõppeval aastal tõeline luksuskaup. *Postimees*, 31. detsember. URL (kasutatud 27.aprill 2011) <http://www.e24.ee/?id=206649>

LISA 2.

Kokkuvõtvad tabelid kodeerimistunnustest 2005/2006. ja 2009. aasta

2005/2006

1. Suhtemodaalsus	<p><u>Ajakirjanik:</u> „Kuigi töötus suuremat osa Eesti elanikke praegusel ajal ei paina...”</p>
1.1 Kõneaktid	<p><u>Poliitik, riigiametnik (sh TTA):</u> „Tööandjate suhtumine on ajaga muutunud.“ (TTA, Nele Labi) „Suurim soov, et ettevõtlusega hakatakse tegelema maapiirkondades, et töötud saaksid lähedal tööl käia.“ (tugiisikud) „(ettevõtlus)toetusega ei tohi enne aastat alla anda, muidu peab raha tagasi maksma.“ „Kahjuks on veel inimesi, kes ei tunne piire ja võtavad vastu raha, mis pole neile ette nähtud.“ (M.Oviir) Eesti peab tegema tööhõivepoliitkas inimeste tööturul hoidmiseks suuri muutusi ja kuidas eakamatele töökohti kindlustada. (Eesti Pank) „Kriiside eest ei ole meist keegi kaitstud.“ (H. Pikhof SDE) „Töötü abiraha peab olema nii suur, et ei hakkaks kunstlikult töötust tekitama“ (PM Andrus Ansip) „Töö pea rohkem tasuma kui töötus.“ (A. Kaju) „Seadusmuudatus jätab tööandjale võimaluse jätta osa palku väga madalaks.“ (E. Nestor) „Muret teeb venekeelne elanikkond.“ (TTA)</p> <p><u>Ettevõtjad:</u> „Siinkohal tuleb noori mõistusele kutsuda.“ (personalijuhid) „Naised arvavad tulles, et on viletsamad (bussi)juhid, seega õpivad kiiremini kui mehed.“ (GoBus juht Valter Keis) Eesti konkurentsivõimet pidurdavad veel madalad palgad, mispärast paljud Eestist lahkuvad. „Mõnel puudub reaalsustaju täielikult, aga küll aeg asja paika paneb.“ (CV-Keskuse juht)</p> <p><u>Töötud:</u> „Aga tööandja tahab oskustega inimest.“ „Tänapäeval ilma paberita tööle ei võeta.“</p>

<p>1.2Meie-nemad</p>	<p><u>RIIK<> TÖÖTU</u> „Kui töötulepingut ei täida, pole meil mõtet temaga tegeleda.“ (TTA, Tiina Ormisson). „Meil on pikaajaliste töötutega tegelemiseks rohkem aega ja neid aidates suudame hõivet parandada.“ „...saaksime koos vaadata...“ (TTA Viljandi, Peep Raju) Vanglal pole ressursse korralikuks väljaõppeks. „Meie plaan ei ole loodud oraste peale.“ „Meile on teada linna vajadused.“ „Meile, variseridele, peaks sobima kui riivav saab silma alt ära.“ (H.Pikhof SDE) „Riigil on piisavalt abivahendeid, et hättasattunuid aidata.“ (PM A. Ansip) „Meil oleks ilma alampalgata tunduvalt parem.“ „Ajame inimesi Tööturuametist eemale.“ „Alati võib endale öelda- kui kaotasid töökoha, avaneb uus võimalus leida parem töökoht.“</p> <p><u>TÖÖTU<>ETTEVÕTJA</u> „Eelistame neid, kel on praegu töökoht ja kavatseme neid endale üle meelitada.“</p> <p><u>TÖÖTU<>TÖÖTU</u> „Mis sa ikka töötutega räägid, küsid, kas lähed tööle või?“ „Mine turule müüjaks, palk kolm tuhat krooni...see pole ju normaalne palk!“ 40+naised: „Meie eeliseks on distsipliin ja see et me ei võta kõiki pakutavaid võimalusi enesestmõistetavalt, hindame tööd rohkem.“</p>
<p>1.3Kõnelejad</p>	<p><u>TTA ; tööhõivespetsialistid</u>: Tallinna-Ly Kark, Patrick Rang; Rapla-Ülle Ojamäe; Tartu- Aino Haller, Kätlin Prost; Tallinn-Marika Vihermäe; Viljandi-Peep Raju; Katrin Uukadu(kutsenõustaja); Harri Taliga (Ametiühingute...); Tiina Ormisson; Nele Labi; <u>Nõustamine</u>: Kutsehariduskeskuse karjäärinõustaja Martin Medar; Ulvi Mürsepp; tugiisikud;</p> <p><u>Poliitik, riigiametnik</u>: riigikontroll Mihkel Oviir; riigikogu liikmed (anonüümselt); omavalitsused; Eesti Pank; Tartu Vangla-Marika Machorov; sots.minister Jaak Aab; Sotsiaalministeerium; Helju Pikhof SDE; Aive Koik (har.ministeerium); Kristi Jõesaar (rah.ministeerium); Kadi Pärnits, Jarno Laur (riigikogulane); Andreas Kaju (Res Publica); Eiki Nestor (SDE); Marko Pomerants (Res Publica);</p> <p><u>Töötule</u>-A.Leitu; R. Liivamägi; A.Matvere (ratastoolis); L. Kingsepp (73a.), 3 töötut naist (õppisid bussijuhiks); O.Muratsek; K.Kiviloo; N. Poddubnaja;</p> <p><u>Ettevõtjad, KA MTÜ-d</u>: Puuetega Inimeste Koda- Senta Michelson; Ida-Viru Ettevõtluskeskus- Pille Sööt; Valga töötute aktiviseerimiskeskus-Merje Laretei; Eesti Ametiühingute Keskliit- Harri Taliga; Erlexi õppekeskus; personalijuhid; Hansapank-Kristiina Tamberg; Selver;Statistikaameti juht Priit Potisepp; Margus Ärm, Kairi Niinepuu (CV-Online); Lauri Leppik (pensioniekspert);</p> <p><u>Ülikool jm (sh.tudengid)</u>: A. Urke, P.Virr (tudengid); professor Raul-Allan Kiivet;</p>

<p>2. Nimetused(kes?)</p>	<p>noor kogemusteta töötu, tudeng; maal kasvanud noored ja maainimesed; vene noored; 15-24.a noored; noored, kes ei õpi ega tööta; Jõgevamaa elanik, Ida-Virumaa töötud; vanemad kes on töötud alates 1990 ja nende lapsed; keskealised naised;;</p> <p>riskirühmad: noored emad, äärealade elanikud, pikaajalised töötud, heitunud, pensionieelikud, puudega inimesed; töötute ja lastega pered; õpingud pooleli jätnud või otsustusvõimetud pärast keskkooli; kahe lapse ema; tööealine ennasthävitatav mees; pikka aega töötud olnud madala kvalifikatsiooniga inimesed; majanduslikult mitte-aktiivsed inimesed; spetsiifiliste erialadega (nt endised Ida-Viru kaevurid)</p> <p>töötud, kes ei võta end arvele, sest ei leia selle kaudu tööd ja töötutoetus on ka väga väike; pikaajaline töötu vanuses 19-65; ravikindlustamata; töötud=kodutud;</p> <p>alustav ettevõtja, vabakutseline kunstnik; õppurid; aktiivsed töötud(registreeritud TTA-s);</p> <p><u>tulevane</u>: sõdur, politseinik; vangivalvur; max. palk 6000 krooni; müüja, teenindaja, valvur, (nais)bussijuht; maaler-plaatija; kokk; vineerivalmistaja tehases;</p> <p><u>endine</u>: abikokk; õmbleja; pika staaziga töötaja;</p> <p>pealinna töötu <u>tüüpportreed</u>: Tallinnas elav keskealine naine, 24-49a., keskhariidusega. Tallinna venelanna 25-49, üldkeskhariidusega.</p>
<p>3. Samastamine (töötu kui...)</p>	<p>riskija; stressis; hädaline/abivajaja; mitteaktiivne; koondatu; vaesed; kadedad; ühiskonnaelust kõrvale jäänud; madala enesehinnanguga; pettur/raha vastuvõtja(kes tegelikult ei vaja töötutoetust); ravikindlustamata/erakorralise arstiabi vajaja; terviseprobleemidega; arstiabi saamiseks määratakse invaliidsus; sotsiaalse kaitseta; kehva tervise ja lühikese elueaga; ebaseaduslike töötuste tegijad; joodikud/alkoholisõltlased; sotsiaaltoetusest elatuja; elu hammasrataste vahele jäänu; endine vang; ebavõrdses seisus; kehva eesti keelega (vähene oskus); halli passiga; erialaste oskusteta; puudub töökogemus vastava hariduse kõrvalt; palju äraütlemisi saanud; vähese eneseusuga; ebakindel; teadmatuses tuleviku suhtes;</p> <p>utoopiliste soovidega <u>noored</u>(kõrge palk+soov saada kohe keskastme juhiks); ei ilmu töointervjuudele; igava/väikse palgaga töö põlgaja(noored);</p> <p><u>puudega</u> inimesed: terviseprobleemidega, olmetingimusi pole, liigne töökoormus; samas on töökad ja kohusetundlikud;</p> <p><u>naised</u> kui paremad õpilased <u>mehed</u> kui (liiga) kõrge enesehinnanguga</p> <p>ajutise/hooaja töö tegija; madala palgaga; alampalga saaja/alampalka põlgav; välismaale mineja; kindlast palgapäevast unistaja; ümbrikupalga eest töötaja või varimajanduses; lapse kõrvalt töötotsija; abivajaja; saab toetust 400-krooni kuus; peab nõustuma igasuguse tööga; elab pensionärist ema arvel;</p>

	<p>õppija; ülikoolilõpetaja; vanemate toel elaja; suure palgasooaviga; ei ole huvitatud vahetustega tööst; ei taha kaugele tööle sõita;</p> <p>Töötusimiskava jälgija; töötutoetuse taotleja; äsja töölt tulnud vs pikka aega töötu/ aastaid tööturult eemal olnu, kes ei tea mis on töödistsipliin; aktiivsetes tööturumeetmetes osaleja; miinimumpalga eest tööle ei lähe; välismaale mineja; lapsehooldustasu/vanemahüvitise saaja</p> <p>Ettevõtluskoolituse läbija; eriala vahetaja; töökad, julged, kangekaelsed, nahaalsed, kannatlikud; ettevõtlusega alustajad (tänu Ettevõtluskeskusele); noor kui tubli õppija; ajateenijad; kogenud, vene keele oskusega <u>vanemad</u> inimesed</p>
<p>4. Ideoloogiad</p> <p>4.1 Sotsiaalne</p>	<p>Tööturuamet pakub teenustena tööharjutust ja tööpraktikat; tihe koostöö TTA-ga; karjäärinõustamine TTA/ KHK või ülikooli poolt; riik tagab ravikindlustuse ja tõstab töötutoetust; töötutoetus tõuseb valitsuse heakskiidul; tugiisiku teenuse maksab riik kinni; „koostöös linnavalitsuse, TTA-ga“;</p> <p>tuleks keskenduda naiste ümberõppele ja koolitusele; pakutakse koolituskursusi TTA ja Euroopa Sotsiaalfondi poolt 5000 inimesele; riik peaks kindlustama kõik inimesed ja neile arstiabi kättesaadavaks tegema;</p>
4.2 Liberaalne	<p>töötud peavad senisest aktiivsemalt töötusimisega tegelema; puudega inimesed: (pärast koolitust) peavad ise tööd otsima või jätkama õpinguid; majanduskasv/majanduskasv, heaolu tõus, kuid on ka negatiivseid toone; noored peaksid oma soove piirama kui tööd soovivad leida; pensionärid leiavad töö kuulutuste või kuskilt kuulmise kaudu; nais(bussijuhid)-otsisid endale ise töö, kandideerisid;</p> <p>suurem võimalus on aktiivsel ja kogemustega noorel, tähtsad on isikuomadused;</p> <p>mida suurem on enda tahtmine tööle saada, seda tihemini ka saadakse;</p> <p>„Peab võtma töö, et oleks ise piisavalt aktiivne ega kaotaks tööharjumust.“ (Aab)</p> <p>„Inimesel peab olema ikka võimalus tööturul ringi vaadata ja parema palgaga tööd otsida.“ (Pomerants)</p> <p>tuleb kohe alustada uue töökoha otsinguid;</p> <p>kutsenõustaja: soovib ise aktiivne olla</p> <p>sotsiaaltoetused on nii madalad, põhjuseks kiire majanduskasv;</p> <p>majanduskasv paneb inimesi eelistama parempoolseid/liberaalseid vaateid (poliitikas); ettevõtjad on sunnitud palka tõstma, et spetsialist ei lahkuks</p>
<p>5. Kõnekujundid (metafoorid jms)</p>	<p>Töötusimiskava kui stiimul; töötud käituvad „pea laiali otsas“; „mugavalt abiraha otsa konutama jäädes“; TTA-s oli enne töö nagu konveieri peal (töötu); allakäigutrepist üles; arvati, et töötoed käivad töötutega ainult kohvi joomas;</p> <p>Eestile on kõik töökäed olulised; täistuuridel töötav majandusmasin on Eesti töökätest tühjaks imenud; firmad vaevlevad tööjõupuuduses; kasvuharjal seistes; edumündil on ka teine pool; lõhkilaenamise ohupanus on puhutud</p>

	<p>tükk aega; ajad, mil ettevõtjad soosisid verinoori, on möödas;</p> <p>Kooli kõrvalt töötamine on mõnele valusalt kätte maksnud;</p> <p>Peres kus raha ainult leiva jaoks, ei teki küsimust, kas ostame küpsist ka; Edulood peadpööravast tuhisemisest peadirektori toolile on vaid kõmu; alampalk on ebaloomulik sund, mis vääristab õiglust ja toodab töötust;</p> <p>Poliitikas: „vaeste eest võitleja“ vs „rikaste ja ilusate partei“</p>
--	---

2009

1. Suhtemodaalsus	<p><u>Ajakirjanik:</u> "ei maksa elada illusioonis et töökoht on igavene" (Pau); "Padari plaan tähendab töötule enesepettust" (Muuli); „Pole rahul töötajatega? Lase nad lahti ja võta uued!“ (Hankewitz)</p>
1.1 Kõneaktid	<p><u>Ettevõtjad:</u> Paavel soovib üle vaadata koolitusprogrammid. "Viimane aeg analüüsida praegust tööturgu" Ametikoolitus peab andma laiemat haridust (Puhkim);</p> <p><u>Riigiametnik, poliitik (sh TTA):</u> „Võib läbi kibeda huumoriprisma öelda, et tööturuamet on üks vähesed asutusi Eestis, mis vajab palgalisi juurde“ (Haller) "olukord kus kuus lisandub 10 tuhat töötut ei saa kaua kesta" (Ormisson), töötul soovitatakse tööpakkumistega tutvuda meedias enne koolituse tellimist; „Ja ma arvan, et käesoleva aasta lõpuks kasvab see (töötute toim.) number veel palju suuremaks.“ (Mutli) "Kutsun kõiki omaavalitsusi järgima Tartu linna eeskuju"; „Tuleb teha kõik, et abiraha saamine oleks lühiajaline“ (Pevkur); „Sotsiaalsed töökohad jäävad Tallinnat koormama ja need rikuvad turukonkurentsi“ (Ansip); Vanatalu lubab elektrooniliste vahendite kasutamisele võtmist ja kohalkäimise kohustuse vähendamist „Hea meeld, et töötuid abistatakse nii mitmekesise spektri ravimitega“ (Must)</p> <p><u>Töötud:</u> töötute Helle arvates pole tööturuamet valmis vastu võtma haritud, spetsialiste „Eestis on kehv kutseharidussüsteem ja puudub kvalifitseeritud oskustööliste kiht“ (Randpere); Kui end tööturuametis ei näita, võetakse sind töötute nimekirjast maha, töötute kui vabakäiguvang (lugeja) „Mida töötute kodu teeb? Neelab antidepressante ja hakkab jooma.“ (Raju)</p>

<p>1.2Meie-nemad</p>	<p><u>RIIK</u> ⇨ <u>TÖÖTU</u> "sotsiaalabi saamiseks pidi töötut taotleja tegema mingeid töid üldsuse hüvanguks"; „poliitikut arutasid, kuidas töötud saaksid heakorratöödel kaasa aidata“;</p> <p>„konsultandid teevad küll rohkem tööd, aga seda on vaja, sest töötuid peab aitama“ (Ormisson);</p> <p>"Meie (Tööturuamet toim.) anname ilma tööta inimesele võimaluse luua endale ja teistele uus töökoht";</p> <p>"oleme loonud maksimaalselt viljakad tingimused, pakume võimalusi enda täiendamiseks";</p> <p>kui töötut tahab täiendkoolitust, ei ulatata talle nimekirja, vaid lähtutakse tööelsaamis võimalustega ja teiste töötute vajadustest;</p> <p>linn käivitas töötutele tööõiguslasel nõustamisteenuse;</p> <p>"nii suurenevad tema (töötut toim.) teadmised ja oskused ning võimalus tööturul toime tulla;</p> <p>"tavainimene mõistab Tallinna jõupingutusi, kuid ülejäänud Eesti peab kannatama sest riik ei tule kaasa" (Mutli);</p> <p>„Minu hinnangul on Ravimitootjate Liit leidnud hea võimaluse töötuid aidata.“ (Pevkur)</p> <p>"Pead kõigepealt nendega (töötutega toim.) pikemalt rääkima ja siis tuleb neil küsimusi hästi palju" (Lippur);</p> <p>„Meile on tulnud ka riidlevaid telefonikõnesid, et miks te ei loo töökohti juurde. Me seletame, et see pole meie töö.“ (TTA)</p> <p>töötud ootavad erakondadelt terviklikke nägemusi, kuidas edasi liikuda;</p>
<p>1.3Kõnelejad</p>	<p><u>Ajakirjanik</u> (arvamuslood, juhtkiri)</p> <p>Allikad:</p> <p><u>poliitikut</u>: peaminister Andrus Ansip; sotsiaalminister Hanno Pevkur (Ref); Tallinna abilinnapea Jaanus Mutli (Kesk); Tallinna abilinnapea Kaia Jäppinen (Kesk); Tartu linnapea Urmas Kruuse (Ref); sotsiaalkomisjoni esimees Heljo Pikhof (SDE); Marika Tuus (Kesk); Tõnis Kõiv (Ref); Helle Kalda(Kesk); Mart Laar; Jürgen Ligi;</p> <p><u>Tööturuamet</u>: peadirektor Tiina Ormisson, pr-juht Erko Vanatalu; ettevõtlustoetuse juht Raido Raudnagel, konsultandid, Hiiumaa:Sirje Romanov; Ida-Viru:Maie Metsalu; Lääne/Pärnu/Jõgevamaa</p> <p><u>Töötukassa</u>: juht Meelis Paavel; pr-juht Anu Ojasalu, Tartumaa juht Aino Haller, infotelefoni töötaja Marju Lippur</p> <p>Marje Josing (Konjukturiinstituut); Dmitri Jegorov (Maksuamet); Raul Eamets ja Olev Raju (professorid); Diana Tärna (võlanõustaja); Erika Kuk (Shalom Abikeskus)</p> <p><u>Ettevõtjad</u>: Hanza Tarkon, Epitar; Taavi Rõivas (Riigi Kinnisvara AS); Heinart Puhkim (Laevaremonditehas); Tarmo Kriis (Tööandjate keskliit); Erki Must (Ravimitootjate liit); Donald Visnapuu (Hotellide ja restoranide liit); Signe Soonberg (Mepha Eesti); Sirje Roht (Tallinna Autobussi Koondis); Andrei Korobeinik; Raimo Matvere (CV-Online); Toomas Kapp (Tartu Veevärk); Evelin Mägioja (Rimi PR); Tiiu Sirts (Trammi ja trollibussikoondis); Priit Perens (Swedbanki Eesti kontor);</p> <p><u>Töötud</u> (allikana 4 loos ja 1 lugejakiri); endine äriees, praegu töötut Valdo Randpere, E.Ernis(pensionär); L.Vutt; A.Malkov (24a.)</p> <p><u>endine töötut</u> Avo Shultz</p>

2. Nimetused	<p>endised ehitajad, tööstustöölised, lihttöölised, oskustöölised, teenindajad, sinikraed, valgekraed, spetsialistid, tippjuhid, kõrgepalgalised, asutuse juhid,</p> <p>tulevane ettevõtja, ümberõppinu, tulevane keevitaja, raamatupidaja, autojuht, müüja, bussikoristaja/reisisaatja</p> <p>kutseharidusega töötu, kõrgharidusega töötu,</p> <p>võrumaa elanik, Tallinna ja Harjumaa elanik, eelkõige mees, välismaalt naasnud mees, Eesti mees, Tallinnas elav mees</p> <p>riskigrupp: Puudega töötu, noor, pikajaline töötu, vanglast vabanenu, vanemaealine, hooldetoetuse saaja, eesti keelt mitterääkiv töötu, halva tervisega töötu, erialata töötu, heakorratööline (tööotsimise kõrvalt) +</p> <p>lastega pered (sh tavapered JA riskirühma pered), toimetulekuraskustes pered (aga ei mahu sotsiaalameti abivajajate parameetritesse);</p>
3. Samastamine (töötu kui...)	<p>toimetulekutoetuse/ hüvitise saaja, igapäevasest sissetulekust ilmajääja, majanduslikes raskustes olija (rahapuuduses kannatav), endisest eluviisist loobuja/alles heal järjel olnu; abivajaja, oma tahtest sõltumatult töö kaotanu, vallandatu, koondamisteate saanu, töölt sunniviisiliselt lahkunu (seaduse silmis vabal tahtel), sundpuhkusel olija, „süsteemi puhastuse“ tagajärg, töötuna arvele võtmine, et perele lisaraha saada või ravikindlustust saada; sotsiaallabisüsteemist elatuja; ümbrikupalga saaja, juhutöö tegija, varimajanduse edendaja, kui kohanemisvõimetu/äpu/madalalt haritud/paindumatu mees; käed rüpes istuja, kodus istuja, Töötukassas „sabas seisja“; „parim enne“möödas/äravisaatava söögi sööja; kodutu; võimalikult suure töötuhüvitise kerjaja;</p> <p>heakorratöödel teeniv, heakorratöödel eneseväärikuse kaotanu; sotsiaalsele töökohale kandideerija (sh puhastusteenindaja e trammipesija ja reisisaatja), sots. töökohal töötaja, keda maj.kriisi lõppedes enam ei vajata;</p> <p>pikaajaline töötu kui riskigrupp, vaene, eraklik, kindlustamata, halva tervisega, vaid erakorralise arstiabi saaja, konkurentsivõimetu</p> <p>vanemaealine töötu kui „mürgiampulli ootaja“</p> <p>alustav ettevõtja (ettevõtlusega alustaja), tööotsija, hooajatööline; vabanenud tööjõud, ümberõppija, koolitustele/koolituskaardi saamise ootaja, erinevate koolituste läbija, vabal valikul töötu, sõprade õhutusel töötuks registreerinu, valikuvabadusega, tutvuste kaudu töö leidja, lapsevanem, tasuta ravimi saaja</p>
4. Ideoloogiad	<p>riik peab toetama; riik peab töötuid meeles pidama; riik peab pakkuma lisaraha teenimisvõimalust, sest Tallinn juba pakub; Tallinn aitab ebaausal teel tööst ilmajäänuid; Tallinn korraldab tasuta kultuuriüritusi; Tallinn loob sotsiaalseid töökohti; töötutele infotelefon; tuleb luua uusi töökohti; peab hoolitsema kindlustamata inimeste eest; otsima uusi võimalusi töötute abistamiseks; Tartu linn kui abistaja;</p>
4.1 Sotsiaalne	

4.2Liberaalne	<p>tööturuamet aitab/pakub keele-arvuti-ümberõpet, annab võimaluse luua ise töökoht;</p> <p>süüdi on majanduslangus, tööpuudus on ühiskonna mure;</p> <p>„Obama ja Soome president panevad tööhõive prioriteediks, meie peaksime ka!“ (Tuus)</p> <p>Töötü peab taskukohasele pinnale kolima; ei tohi pead kaotada; tuleb otsida ise uusi võimalusi; peab end töötuna arvele võtma; peab ise töökohta otsima; sõprade-tuttavate kaudu tööd otsima; aktiivne püsima; mees peab õppima korraliku töö; kvalifikatsiooni tõstma; ettevõtete kohustus luua töökohti (riik ainult leevendab töökaotust);</p>
5. Kõnekujundid (metafoorid jms)	<p>töötute tulv, töötute armee (kasvab tundidega)=nukker vägi, massiline töötus, töötute järjekorrad (ei ole lõppenud sügisest saadik); töötute saba lookles uksest välja; töötuse numbrid ronivad ülesmäge; töötü kui vabakäiguvang; Töötukassa kui mõttetu bürokraatia;</p> <p>tööst ilmajäämine kui igapäevane probleem, töökuulutused kui tuhandete igapäevalugemine; töötutele „lennukilt maha loobitavad“ toetused, „kaks kärbest ühe hoobiga“-inimesed saavad tööd ja kodulinn saab korda, „ka Euroopas on võõrad need, kellel esimesena ust näidatakse“; töö kui luksuskaup; „Keegi ei tohiks sattuda hundirattasse, et jääda töötü rolli.“ (Pevkur); „Väga raske on leida vedurit, mis veaks meid välja kõrgest tööpuudusest.“ (Perens); hooajatöö kui päästev õlekõrs;</p> <p>kõige moodsam on leida mees Tööturuametist;</p>